

TULKKAUS TURVAPAIKKAMENETTELYSSÄ OPAS TULKEILLE

Euroopan pakolaisrahasto osallistuu hankeen rahoittamiseen.
Tekijä on yksin vastuussa julkaisussa esitetyistä näkemyksistä,
eikä Euroopan komissio vastaa tietojen perusteella tehdyistä päätelmistä.

ISBN 978-951-97605-6-8

© Pakolaisneuvonta ry

J-Paino Hiirikoski Oy, Helsinki 2009

Sisällysluettelo

ESIPUHE	5
I JOHDANTO	7
II TULKKAUS TURVAPAIKKATUTKINNASSA	9
Yleistä.....	9
Oikeudenmukaisuuden takaaminen.....	9
Tulkin ja tulkattavien suhde.....	9
Tulkki ja viranomainen.....	10
Tulkki ja tulkattava.....	10
Tulkaustapa.....	10
Tulkkauksen täsmällisyys.....	11
Tulkkaukseen valmistautuminen.....	11
Tulkaustila.....	12
Alaikäiset turvapaikanhakijat.....	12
III YLEISIÄ NEUVOJA	13
Salassapitovelvollisuus.....	13
Esteellisyys.....	13
Täsmällisyys.....	13
Apuvälineet.....	13
Tallentaminen.....	14
Tauot.....	14
Puhelintulkkaus.....	14
Videotulkkaus.....	14
Pukeutuminen.....	15
IV MUUT PROSESSISSA MUKANA OLEVAT	16
Poliisi.....	16
Rajatarkastusviranomainen.....	16
Maahanmuuttoviraston ylitarkastaja.....	16
Avustaja ja asiamies.....	16
Edustaja.....	17
Edunvalvoja.....	17
Sosiaalityöntekijä.....	17
Tukihenkilö.....	17
Kuulustelutodistaja.....	18

Terveyden – ja sairaanhoitaja	18
Suojelupoliisi.....	18
V PROSESSI	19
Turvapaikkahakemuksen jättäminen.....	19
Henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittäminen	20
Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelu.....	22
Päätöksen tiedoksianto	22
Muutoksenhaku Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa	22
VI OLESKELULUPALAJIT	24
Turvapaikka	24
Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella	24
Oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella.....	24
Muut oleskelulupaperusteet	24
Oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä.....	25
Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille.....	25
Tilapäinen oleskelulupa maasta poistamisen estymisen vuoksi (ns. B-lupa).....	25
Työntekijän oleskelulupa	25
Elinkeinonharjoittajan oleskelulupa	25
Opiskelijan oleskelulupa.....	25
Oleskelulupa perhesiteen nojalla	26
Oleskelulupatyypit	26
VII LIITTEET	27
SANASTO	27
OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET TURVAPAIKKAKUULUSTELUSSA JA – PUHUTTELUSSA	40
ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ	43
ASIOIMISTULKKAUSOHJEET	44
LAINSÄÄDÄNTÖ	51
MUISTIINPANOJA	56

Esipuhe

Poliisin tai Rajavartiolaitoksen ja Maahanmuuttoviraston suorittaman turvapaikkatutkinnan tarkoituksena on selvittää yksittäisen ihmisen kotimaastaan tai pysyvästä asuinmaastaan lähtöön johtaneet syyt sekä se, voidaanko hänelle niillä perusteilla myöntää Suomesta suojelua. Samalla selvitetään myös muut perusteet, jotka voivat oikeuttaa oleskeluluvan myöntämiseen.

Turvapaikkamenettely on monivaiheinen prosessi, ja siinä on mukana monta eri toimijaa.

Menettelyn aikana vieraaseen maahan saapunut turvapaikanhakija kohtaa poliiseja tai rajaviranomaisia, lakimiehiä, Maahanmuuttoviraston ylitarkastajia, sosiaalityöntekijöitä, vastaanottokeskusten ohjaajia, terveydenhoitajia ja lääkäreitä – kaiken kaikkiaan monta eri ammattialaa edustavia ihmisiä. Yhteistä näille tapaamisille on tulkin läsnäolo. Suomen kieltä taitamaton turvapaikanhakija ei saa viestiään perille ilman ammattitaitoisen tulkin apua. Turvapaikanhakijan kanssa työskentelevällä viranomaisella ei ole mahdollisuutta saada tarvitsemiaan tietoja selville ilman yhteistä kieltä. Turvapaikkatutkintaa ei käytännössä useimmiten ole mahdollista suorittaa ilman tulkkausta, ja tulkin rooli onkin erityisen merkittävä.

Kullakin ammattialalla on oma erityissanastonsa, näin on myös turvapaikkatutkinnassa. Käytössä on paljon erityissanastoa ja termejä, joiden ymmärtäminen ei syntyperäiselle suomalaisellekaan ole aina itsestään selvää.

Tässä tulkkausohjeistuksessa kerrotaan turvapaikkamenettelyn eri vaiheista ja siitä, mitä ne pitävät sisällään. Tarkoituksena on, että turvapaikka-asioita tulkkaava tulkki pystyisi ymmärtämään mahdollisimman pitkälti tulkkaamansa asian sisältöä sekä menettelyn etenemistä.

Ammattitaitoinen ja tarkka tulkkaus on turvapaikanhakijan kannalta oleellisen tärkeä oikeudenmukaisen lopputuloksen saamiseksi.

Ohjeistuksen lopussa on kootusti selitetty suomeksi turvapaikkamenettelyssä esiintyvää terminologiaa. Tulkki voi tulkkaukseen valmistautuessaan käyttää sanastoa apunaan ja miettiä vastineita tulkattavalla kielellä.

Turvapaikkamenettelyn kehittämishanke, ERF-projekti 2009

Turvapaikkamenettelyn kehittämishanke on jatkoprojekti vuonna 2008 käynnistyneelle hankkeelle turvapaikkapuhuttelun kehittämiseksi. Ensimmäisenä toimintavuonna tehtiin laaja selvitys Maahanmuuttoviraston suorittaman turvapaikkapuhuttelun nykytilasta ja laadittiin suositukset turvapaikkapuhuttelun kehittämiseksi.

Vuonna 2009 hankkeessa on pyritty vastaamaan merkittävimpiin kehittämiskohteisiin, joita hankkeen selvitysvaiheessa havaittiin turvapai-

kanhakijoille tiedottamisessa ja kuulusteluihin ja puhutteluihin osallistuvien tahojen kouluttamisessa. Tulkikeskukset, tulkit ja tulkkien kanssa työskentelevät tahot pitivät erityisen tärkeänä turvapaikkatutkintaan liittyvän tulkkausohjeistuksen laatimista.

Hankkeelle koottiin eri alojen asiantuntijoista koostuva sisältöryhmä, joka kommentoi ja esitti toiveita laadittavasta koulutusmateriaalista.

Hanke on toteutettu Pakolaisneuvonnan ja Maahanmuuttoviraston välisenä yhteistyönä. Projektipäällikkönä on toiminut Minna Siitonen Pakolaisneuvonnasta. Euroopan pakolaisrahasto (ERF) osallistuu hankkeen rahoittamiseen.

I JOHDANTO

Jokaisella ihmisellä on oikeus hakea turvapaikkaa oman valtionsa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella. Turvapaikan hakeminen on YK:n ihmisoikeusjulistukseen kirjattu ihmisoikeus.

Jokainen turvapaikkahakemus tutkitaan yksilöllisesti. Kansainvälisen suojelun tarpeen tutkimisessa ja suojelun tarjoamisessa viranomaisia sitoo Suomen ulkomaalaislaki sekä EY-säädökset, kansainväliset sopimukset ja päätöslauselmat, joihin Suomi on sitoutunut.

Suomessa turvapaikkahakemuksen voi jättää henkilökohtaisesti joko poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle. Turvapaikkaa ei voi hakea ulkomailta käsin.

Kun turvapaikkahakemus on jätetty, viranomaiset aloittavat turvapaikkatutkiminnan. Poliisi tai rajavartiolaitos suorittaa ensin kuulustelun, jossa selvitetään hakijan henkilöllisyys, matkareitti Suomeen sekä maahantulotapa.

Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää myös sen, onko hakija ollut turvapaikanhakijana toisessa Euroopan unionin jäsenmaassa tai Norjassa, Islannissa tai Sveitsissä. Samoin selvitetään, onko hänellä perheenjäsen jossain näistä maista tai onko jokin näistä maista myöntänyt hänelle viisumin tai oleskeluluvan taikka onko hän tullut Suomeen jonkin em. maan kautta tai tavattu oleskelemasta laittomasti jossain em. maista. Jos jokin näistä asioista pitää paikkansa, on toinen valtio yleensä vastuussa hakijan turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Tällöin Maahanmuuttovirasto voi tehdä päätöksen, ettei se tutki hakemusta ja käännä haki-
jan vastuussa olevaan valtioon.

Jos turvapaikkahakemus käsitellään Suomessa, Maahanmuuttovirasto tai poikkeustapauksissa poliisi tekee varsinaisen turvapaikkapuhuttelun. Puhuttelussa selvitetään ne syyt, joiden vuoksi henkilö on joutunut lähtemään kotimaastaan. Maahanmuuttovirasto selvittää myös, onko turvapaikanhakijalla muita perusteita, joiden nojalla oleskelulupa Suomeen voidaan myöntää. Maahanmuuttovirasto ratkaisee turvapaikkahakemuksen turvapaikanhakijan kertomuksen, asiakirjatodisteiden sekä turvapaikanhakijan kotimaan ihmisoikeus- ja turvallisuustilanteesta olevien tietojen perusteella. Jos Maahanmuuttoviraston päätös on myönteinen, turvapaikanhakijalle myönnetään oleskelulupa Suomeen joko pakolaisuuden, toissijaisen suojeluntarpeen tai jonkin muun syyn perusteella. Jos Maahanmuuttovirasto katsoo, ettei turvapaikanhakijalla ole oleskelulupaperusteita, se tekee hakemukseen kielteisen päätöksen ja päättää yleensä samalla turvapaikanhakijan käännättämisestä tai karkottamisesta, ellei ilmene sellaisia syitä, joiden vuoksi maasta poistamista ei tule tehdä.

Maahanmuuttovirasto lähettää päätöksen turvapaikanhakijan asuinpaikkakunnan poliisille, joka antaa päätöksen tiedoksi. Turvapaikanhakijalla on oikeus valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Muutosta voi Helsingin hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen hakea korkeimmasta hallinto-oikeudesta (KHO), jos KHO antaa valitusluvan. Kun kaikki kotimaiset muutoksenhakukeinot on käytetty, asiasta voi valittaa vielä Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT).

Turvapaikanhakijalla on laissa taattu oikeus käyttää oman äidinkieltä tai ymmärtämäänsä kielen tulkkia. Turvapaikanhakijalla on myös oikeus saada oikeusapua asiassaan.

Käräjäoikeus määrää Suomeen ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle turvapaikanhakijalle edustajan, jonka tehtävä on valvoa, että lapsen etu toteutuu menettelyn aikana.

II TULKKAUS TURVAPAIKKATUTKINNASSA

Yleistä

Tulkin tehtävän tärkeyttä turvapaikkaprosessissa on syytä korostaa. Tulkillla on erittäin vastuullinen rooli viestinnässä. Turvapaikanhakijan asia on tulkattava toiselle kielelle kattavasti ja tarkasti, jotta viranomainen voi päätyä oikeudenmukaiseen ratkaisuun kansainvälistä suojelua tarvitsevan henkilön asiassa. Tulkki toimii siis avainasemassa välittäessään viestejä tilanteissa, joilla on merkitys turvapaikanhakijan koko loppuelämälle. Tulkin tehtävä on tulkata viesti kielestä toiseen tarkasti ja täsmällisesti. Tulkki ei saa antaa neuvoja, ilmaista omia mielipiteitään tulkkauksen osapuolille tai ottaa kantaa tulkattavaan asiaan. Tulkki on yksinomaan viestin välittäjän roolissa.

Jos tulkki huomaa, että jompikumpi osapuoli on ymmärtänyt kysymyksen tai vastauksen väärin, hänen on kiinnitettävä asianomaisten huomio siihen tulkin työjärjestyspuheenvuorolla.

Oikeudenmukaisuuden takaaminen

Tulkin on oltava puolueeton ja objektiivinen. Taatakseen puolueettomuutensa tulkin ei pitäisi ottaa vastaan tehtävää, jos hän tietää jo etukäteen, ettei pysty olemaan asiassa puolueeton tai suhtautumaan siihen ulkopuolisesti ja objektiivisesti.

Tulkki ei saa työssään tuoda esille omia mielipiteitään, ei sanallisesti eikä muutoinkaan. Silloin kun työskentelytilanteessa tulee esille asioita, jotka ovat tulkin oman maailmankatsomuksen vastaisia, tulkki ei saa näyttää sitä eleillä, ilmeillä eikä äänenpainoilla. Mikäli tulkattava asia aiheuttaa tulkissa niin voimakkaita tunteita, ettei hän pysty peittämään niitä, tulkin on keskeytettävä tehtävä. Tulkin on muistettava tämä sekä suhteessa viranomaiseen että turvapaikanhakijaan. Tulkillla on joka vaiheessa oikeus pyytää ja saada työjärjestyspuheenvuoro.

Tulkin ja tulkattavien suhde

Tulkin tulee kertoa tulkin tehtävistä ja vaitiolovelvollisuudesta tulkkauksen alussa, jos viranomainen ei sitä tee. Vaitiolovelvollisuus on selitettävä vieraalle kielelle niin, että tulkattava ymmärtää sen tarkoittavan sitä, että tulkki ei saa puhua mistään kuulemastaan kenellekään. Tulkkauksen on paitsi oltava sisällöllisesti luotettavaa, myös vaikutettava ulospäin luotettavalta. Tämän vuoksi tulkin täytyy muistaa, että hänen on käännettävä kaikki tulkkaustilanteessa puhuttu kieleltä toiselle, siis myös varsinaisen tulkattavan asian ulkopuolella käydyt keskustelut. Tulkki ei saa toimia kummankaan osapuolen neuvonantajana.

Tulkki ja viranomainen

Viranomainen tilaa tulkin paikalle turvapaikkaprosessin toimenpiteisiin, joissa turvapaikanhakijaa kuullaan suullisesti. Vaikka viranomainen on se, joka maksaa tulkkipalvelujen käytön, tulkin on muistettava oma ulkopuolinen asemansa tulkkauksilanteessa. Vaikka viranomainen olisi tuttu, koska tulkki käy usein tulkkauksessa samoille tilaajille, tulkin on muistettava, ettei kommentoi, eikä keskustele viranomaisen kanssa asiakkaan asioista. Tulkin tehtävä on toimia vain ja ainoastaan tulkkina eli välittää viesti kieleltä toiselle suullisesti. Viranomainen ei voi pyytää tulkkia kysymään kysymyksiä puolestaan eikä tekemään muitakaan viranomaiselle itselleen kuuluvia tehtäviä.

Tulkki ja tulkattava

Tulkin on oltava neutraali osapuoli myös turvapaikanhakijan suhteen, vaikka kokisi hänen kanssaan yhteenkuuluvuutta esimerkiksi silloin kun asiakas on kotoisin samalta seudulta kuin tulkki itse, tai asiakkaalla on samankaltaisia kokemuksia kuin tulkilla itsellään on ollut. Mikäli tulkki ei pysty pysymään näistä syistä neutraalina, tulee hänen jäädä itsensä. Tulkki tulkkaa aina kaiken turvapaikanhakijan sanoman viranomaiselle, eikä saa omatoimisesti kertoa asiakkaalle mitään viranomaisen pyytämättä.

Saattaa olla, että turvapaikanhakija ei luota tulkkiin eikä sen vuoksi uskalla kertoa kuulustelussa tai puhuttelussa kaikkea. Hakijan tulkkia kohtaan tuntema epäluottamus saattaa jäädä puhuttelijalta tai kuulustelijalta helposti huomaamatta, koska hakijan voi olla vaikea kertoa asiasta saman tulkin välityksellä. Kuulustelun ja puhuttelun onnistumisen sekä hakijan oikeusturvan toteutumisen kannalta on tärkeää, että epäluottamus tulee viranomaisen tietoon. Tulkin on ymmärrettävä, että hakijan tulkkia kohtaan tuntema epäluottamus ei ole loukkaus tulkkia tai hänen ammattitaitoaan kohtaan, vaan voi johtua täysin tulkista riippumattomista seikoista, kuten hakijan kokemuksista kotimaassaan. On kaikkien osapuolten etu, että yhteistyö ja luottamus tulkin ja tulkattavien välillä toimii ongelmattomasti.

Tulkkaustapa

Kuulustelussa ja puhuttelussa tulkkaukset suoritetaan konsekutiivi- eli peräkkäistulkkauksena. Tulkkaukset suoritetaan niin, että tulkkauksilanteessa puhujan ja tulkin puhejaksot vuorottelevat. Esimerkiksi poliisi-kuulustelussa poliisi esittää kuulusteltavalle ensin kysymyksen, minkä jälkeen tulkki tulkkauksena esitetyn kysymyksen kuulusteltavan kielelle. Peräkkäistulkkaukset vaatii hyvää muistia, kykyä prosessoida tulkattava asia sekä toimivaa muistiinpanotekniikkaa. Kaikki, mitä tulkkauksilanteessa puhutaan, on tulkattava toiselle kielelle tarkasti samansisältöisenä.

Tulkkauksen on tapahduttava suorana sitaattina, suoraa muotoa noudattaen eli minä-muodossa. Tulkki ei siis saa kääntää minä-muotoista kerrontaa yksikön kolmanteen persoonaan eli hän-muotoiseksi.

Joskus viranomainen ei kuitenkaan puhuttele turvapaikanhakijaa suoraan. Näissä tilanteissa tulkin on merkittävä puhuja oikein, eli välitettävä selkeästi, keneen puheessa milloinkin viitataan. Jos ja kun tulkki työjärjestyspuheenvuoronsa aikana viittaa itseensä, hän käyttää itsestään sanaa tulkki eikä minä (esim. ”Tulkki kysyy...”).

Tulkkauksen täsmällisyys

Tulkin tehtävänä on välittää sekä kielelliset että ei-kielelliset kulttuuri-sidonnaiset viestit mahdollisimman kattavasti ja sisällöllisesti muuttumattomina. Puhekielisiä ilmauksia ei saa kääntää ns. viranomaiskielelle eikä vastaavasti virallisia ilmaisuja epävirallisiksi. Jos tulkki ei löydä vastinetta termille, kielikuvalle tai sananlaskuille taikka jos sille ei kohdekielellä ole vastinetta, tulkin on pyydettävä puhujaa selventämään merkitystä. Oikeaoppisen tulkkauksen mukaan tulkki tekee muistiinpanoja kuulemastaan ja odottaa tulkkaustaukoa. Tarvitessaan tarkennusta hän ilmoittaa ensin tulkkauksen kuuntelijalle selventävänsä termiä tai sisältöä. Sen jälkeen hän pyytää tarkennusta puhujalta ilmoittamalla, että tulkki pyytää tarkennusta, minkä jälkeen seuraa tulkkauksen. Vasta kun asia on selvä, tulkki tulkkauksen sanotun. Tulkki ei itse selitä asioita omatoimisesti. Tulkin on tiedettävä, että hän voi tulkata vain sen, minkä on itse ymmärtänyt. Tulkin on myös huolehdittava siitä, ettei tulkattava asiakokonaisuus muodostu hänelle itselleen liian pitkäksi. Jos tulkattavat puhuvat liian pitkissä jaksoissa, tulkki voi ja hänen myös pitää keskeyttää puhuja, jotta hän varmasti pystyy välittämään viestin tarkasti. Ammattitaitoinen tulkki uskaltaa korjata tekemänsä virheen heti sen huomattuaan.

Jos tulkkauksen ei jostain syystä suju esimerkiksi murre-erojen vuoksi, tulkin on ilmoitettava siitä jo tulkkauksen alussa. Tulkki ei saa ottaa vastaan tehtävää, johon hänen ammattitaitonsa ei riitä. Tällaisia tilanteita tulee esiin esimerkiksi tulkille vieraita käsitteitä, ammattisanastoa eli terminologiaa tai toisen valtion oikeusjärjestelmään liittyviä asioita tulkattaessa.

Tulkkauksen valmistautuminen

On tärkeää, että tulkki valmistautuu tehtävänsä etukäteen sekä sisällöllisesti että sanastollisesti. Tulkillla on velvollisuus pyytää ja oikeus saada aineistoa etukäteen valmistautumista varten. Esimerkiksi mennessään poliisiin suorittamaan turvapaikkakuulusteluun tulkin on käytävä läpi sanastoa ja käsitteitä molemmilla kielillä jo etukäteen, jos mahdollista. Turvapaikka-asioissa käytetään paljon erikoissanastoa eli terminologiaa, jonka tunteminen on tärkeää, jotta viesti varmasti välittyy oikeanlaisena. Viranomaiset eivät etukäteen toimita tulkeille yksittäistä turvapaikanhakijaa koskevaa materiaalia turvapaikka-asioissa. Tulkin olisi kuitenkin saatava tieto siitä, minkä maan ja murrealueen kieltä tulkkauksessa käytetään. Tulkki voi ennen tulkkauksen alkua pyytää saada tutustua kuulustelu- ja puhuttelupöytäkirjalomakkeiden pohjiin. Tulkkipalvelun ostajalta voi kysyä mahdollisesta erityissanastosta eli terminologiasta,

jos siitä on tietoa olemassa. Suositeltavaa on, että tulkki tulee tulkkaukseen levänneenä ja kylläisenä, sillä puhuttelut voivat kestää pitkään.

Tulkkaukset

Yleensä kaikki tilanteeseen osallistuvat henkilöt ovat tulkkauksen aikana samassa huoneessa. Jos tulkki voi vaikuttaa istumajärjestykseen, on hänen valittava paikka, joka tukee katsekontaktin syntymistä kaikkien osapuolten, erityisesti tulkattavien välille, jotta syntyisi vaikutelma siitä, että he keskustelevat keskenään eivätkä tulkin kanssa. Usein istumajärjestys tulkkaustilassa on ns. kolmioasetelma, eli tulkki istuu pöydän päässä, puhuttelija ja turvapaikanhakija pöydän vastapuolilla. Tulkki ei missään tapauksessa saisi istua puhuttelijan vieressä, turvapaikanhakijan vastapäätä. Poikkeuksena tästä ovat Metsälän säilöönottoyksikössä tapahtuvat turvapaikkapuhuttelut, jossa tulkki ja puhuttelija istuvat samalla puolella. Toisinaan tulkkaus voi tapahtua myös puhelimitse tai videotulkkauksena.

Alaikäiset turvapaikanhakijat

Tulkattaessa alaikäisten turvapaikanhakijoiden kuulustelussa ja puhut- telussa on tulkin otettava huomioon, että lasten ja aikuisten käyttä- mässä kielessä on usein eroja. Lapsen saattaa olla vielä vaikeampaa kuin aikuisen luottaa hänelle vieraisiin ihmisiin ja puhua vaikeista asioista. Lapselle myös äänensävyyn, elekielen ja ilmeiden käyttö saattaa olla tär- keämpää asioiden ilmaisemisessa kuin pelkkä sanallinen viestintä. Tul- kin on otettava huomioon lapsen kehitystaso ja hänen on käytettävä lapsen kehitystasolle sopivaa kieltä.

TULKIN MUISTILISTA 1

- Ole tulkkauksessa kattava, täsmällinen ja objektiivinen.
- Ole puolueeton. Älä neuvo kumpaakaan osapuolta, äläkä esitä omia mielipiteitä.
- Säilytä tulkkauksessa puheen sisältö ja muoto. Tulkkauksen tulee tapahtua minä-muodossa, jos tulkattava puhuu minä-muodossa.
- Täsmennä ja tarkenna, mikäli et ymmärrä jotain.
- Pyydä tulkkaukselle aikaa, jotta tulkkauksen täsmällisyys ei kärsi.
- Valmistaudu tulkkaukseen, jos se on mahdollista. Ota mukaan sanakirjoja ja sanaluetteloita. Varaudu pitkiin työpäiviin.
- Kiinnitä huomiota siihen, missä istut tulkkaustilanteessa. Pyri sijoittumaan puolueettomasti, ja niin, että tulkattavien välille syntyy katsekontakti.
- Lapsille tulkattaessa ota huomioon lasten ja aikuisten kielen erot. Kiinnitä huomiota äänensävyihin, eleisiin ja ilmeisiin sekä lapsen kehitystasoon.

III YLEISIÄ NEUVOJA

Salassapitovelvollisuus

Tulkkia sitoo salassapitovelvollisuus. Turvapaikkatutkinnassa salassapito on myös turvallisuuskysymys. Salassapitovelvollisuus koskee kaikkia niitä asioita, jotka tulkki saa tietoonsa tulkkauksen yhteydessä. Tulkin on varmistettava, etteivät tulkkaukseen liittyvät muistiinpanot jää ulkopuolisten nähtäviksi ja ettei tulkki koskaan suorita puhelintulkkausta ulkopuolisten ihmisten kuullen tai läsnä ollessa. Tulkin on hyvä muistaa salassapitovelvollisuus myös silloin, kun saman perheen jäsenille annetaan erilliset päätökset tiedoksi. Esimerkiksi toisen päätöksen sisältöä ei saa kertoa tämän puolisolle.

Esteellisyys

Viranomaisen hankkimana tulkkina ei saa käyttää henkilöä, joka on selaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua tai että asianosaisen turvallisuus saattaa vaarantua (Ulkomaalaislaki 10 § 2 momentti). Esimerkiksi perheenjäsentä tai ystävää ei saa käyttää tulkkina turvapaikkatutkinnassa, koska tulkin on oltava puolueeton ja objektiivinen. Myös tulkin tausta, uskonto tai poliittinen vakaumus voivat olla esteenä.

Täsmällisyys

Turvapaikkakuulustelujen ja -puhuttelujen järjestäminen vaatii usein monen eri toimijan aikataulujen yhteensovittamista. Jotta tutkinta pysytään suorittamaan kohtuullisessa ajassa, on oleellista, että kaikki menettelyyn osallistuvat edesauttavat prosessia toimimalla omalta osaltaan täsmällisesti. Tulkin on oltava paikalla täsmällisesti. Halutessaan tutustua esimerkiksi puhuttelussa käytettävään lomakepohjaan ennen tulkkauksen aloittamista tulkin täytyy sopia tästä viranomaisen kanssa ja saapua paikalle hyvissä ajoin etukäteen. Jos tulkille tulee este, hänen on välittömästi ilmoitettava siitä tulkkauspalvelun tarjoajalle ja tilaajalle.

Apuvälineet

Muistiinpanovälineet on hyvä olla mukana tulkkaustilanteessa. Muistiinpanot auttavat esimerkiksi paikan- ja henkilöiden nimien sekä päivämäärien muistamisessa. Muistiinpanot täytyy aina jättää tulkkauspaikalle ja tuhota. Niitä ei voi heittää yleiseen roskakoriin. Mikäli tulkkauskielillä on olemassa sanakirja, siitä saattaa olla apua tarkistettaessa tarkkoja merkityksiä. Muita hyödyllisiä apuvälineitä ovat armeijatermit,

sotilassanasto, lääketieteelliset termit ja puolue toimintaan liittyvät termit sekä niissä tapauksissa, joissa käytetään eri ajanlaskuja, myös molempien kulttuurien kalenterit. Pöytäkirjaan kuitenkin merkitään aina kalenteripäivämäärät sen kalenterin mukaan, jota puhuja käyttää.

Tallentaminen

Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelut tallennetaan aina. Äänitallenteelta voidaan jälkikäteen tarkistaa, onko asiat tulkattu ja kirjattu pöytäkirjaan oikein. Tulkin on muistettava muistaa puhua riittävän kuuluvasti ja selkeästi, jotta ääni tallentuu hyvin.

Tauot

Taukojen pitäminen kuulustelussa ja puhuttelussa on tärkeää paitsi kuultavan, myös tulkin jaksamisen kannalta. Koska tulkkaus vaatii tarkkaavaisuutta ja keskittymistä, tulkin olisi pidettävä tauko noin tunnin välein, kuitenkin tilanteen mukaan. Jos kuulustelija tai puhuttelija ei ehdota tauon pitämistä, tulkki voi pyytää sitä itse. Kyse on tulkin työn laadun varmistamisesta. Taukojen aikana tulkillä on oikeus kieltäytyä keskustelemasta osapuolten kanssa. Taukojen aikana ei myöskään saisi tehdä muuta työtä, esimerkiksi laatia käännöksiä. Puhelin- ja videotulkkaustilanteet ovat tavallista tulkkaustilannetta raskaampia kaikille osapuolille. Näissä etätulkkaustilanteissa on taukojen riittävään määrään kiinnitettävä erityistä huomiota.

Puhelintulkkaus

Joskus kuulustelu tai puhuttelu suoritetaan puhelintulkkauksena. Puhelintulkkaus asettaa enemmän vaatimuksia tulkin ammattitaidolle, sillä tulkki ei voi tulkita puhujan eleitä tai ilmeitä eikä näe muita visuaalisia viestejä tai dokumentteja. Jos viranomainen ei ole järjestänyt erillistä tilaa tulkkauksen suorittamiseen, tulkin on oman salassapitovelvollisuutensa turvaamiseksi varmistuttava siitä, että hän on tulkkaustilassa yksin koko tulkkauksen ajan. Tulkkausta ei saa suorittaa niin, että samassa tilassa on läsnä muita ihmisiä. Jos tulkki tulkkaa kotoa käsin, ei läsnä saa olla myöskään esimerkiksi perheenjäsenten, kotieläinten, radion tai liikenteen metelin tuomia häiriöitä. Jos tulkkipalvelun käyttäjän puolelta kuuluu taustamelin aiheuttamia häiriöitä tai jos yhteys ei toimi moitteettomasti tulkin tulee huomauttaa asiasta.

Videotulkkaus

Videotulkkauksessa tulkki työskentelee joko Maahanmuuttoviraston tai tulkkauspalvelun tarjoajan järjestämissä videotulkkaustiloissa. Videotulkkauksen alussa on tärkeää kertoa asiakkaalle, ettei tulkkaustilassa ole läsnä muita henkilöitä ja että videokuvaa ei tallenneta, vaan ainoastaan ääni. Videotulkkaus on tulkkille haasteellista, sillä videokuva ei vält-

tämättä välitä elekieltä kunnolla. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun turvapaikanhakija käyttää paljon elekieltä ja tulkilla ja tulkattavalla on eri murre. Usein nimenomaan tulkattavan eleistä ja ilmeistä voi havaita, että tämä ei ole ymmärtänyt kaikkea ja että on tarpeen käyttää muita ilmaisuja. Jotta myös videotulkkauksilanteessa syntyisi katsekontakti tulkin ja tulkattavien välillä, on tulkin katsottava tulkatessaan suoraan kameraan eikä kuvaruutuun.

Pukeutuminen

Tulkin olisi esiinnyttävä asiallisesti ja pukeuduttava tulkkauksilanteen vaatimalla tavalla. On tärkeää, että tulkki muistaa käyttäytyä ja myös pukeutua läsnäolijoiden kulttuuriin sopivalla tavalla. Tulkkauksilanteet ovat erilaisia. Turvapaikkamenettelyssä niin tulkin kuin muidenkin toimijoiden on muistettava, että kyseessä on yksi tärkeimmistä tilanteista turvapaikanhakijan loppuelämän kannalta. Siksi on asiallista, että myös pukeutumisella ilmaistaan kunnioitusta asiakkaalle ja viestitään tilanteen merkityksellisyyttä.

TULKIN MUISTILISTA 2

- Olet tulkkina salassapitovelvollinen. Et saa kertoa tulkatessa kuulemastasi kenellekään. Etätulkkauksilanteessa sinun tulee huolehtia, että olet sellaisessa paikassa, jossa muut eivät kuule tulkkaustasi. Muista huolehtia myös muistiinpanovälineistä tulkkauksen jälkeen jättämällä ne tulkkauksipaikalle tai hävittämällä ne itse etätulkkauksilanteessa.
- Voit käyttää tulkkauksen tukena muistiinpanovälineitä, sanakirjoja ja sanaluetteloita.
- Eri kalenterin päivämääriä tulkatessa tulee olla huolellinen, ja muistaa, että päivämäärät tulee aina merkitä pöytäkirjaan alkuperäisinä, vaikka ne käännettäisiinkin toiselle kalenterille.
- Pidä huolta omasta jaksamisestasi ja pyydä taukoa tarvittaessa. Varaa juotavaa ja syötävää mukaan puhutteluun, jotta jaksat. Muista, että riittävät tauot varmistavat tulkkauksen laadun ja ovat siis kaikkien etu.

IV MUUT PROSESSISSA MUKANA OLEVAT

Poliisi

Poliisi ottaa turvapaikkahakemuksen vastaan, jos se jätetään Suomen rajojen sisäpuolella. Poliisi kirjaa turvapaikanhakijan asiakastiedot ulkomaalaisrekisteriin ja jatkossa UMA:an eli ulkomaalaisasioiden sähköiseen käsittelyjärjestelmään. Poliisi suorittaa alustavan kuulemisen ja ottaa turvapaikanhakijasta henkilötuntemerkit eli valokuvan sekä sormenjälkitunnisteen, jotka kirjataan ulkomaalaisten tunnistamisrekisteriin. Poliisi kutsuu turvapaikanhakijan myöhemmin varsinaiseen kuulusteluun, jossa selvitetään turvapaikanhakijan henkilöllisyys, kansalaisuus ja kansallisuus, hänen perheenjäsenensä ja kotipaikkansa. Poliisi selvittää, mistä maasta, millä tavoin sekä mitä reittiä käyttäen turvapaikanhakija on saapunut Suomeen.

Poliisin suorittamassa kuulustelussa noudatetaan poliisilakia ja soveltuvin osin esitutkintalakia. Se tarkoittaa sitä, että kuulusteltavaa sitoo totuudessa pysymisvelvollisuus, eli väärin tietojen antamisesta voi seurata rangaistus. Toisinaan poliisi voi Maahanmuuttoviraston pyynnöstä erityisistä syistä suorittaa myös varsinaisen turvapaikkapuhuttelun tai täydentävän lisäpuhuttelun.

Rajatarkastusviranomainen

Jos turvapaikanhakija ilmoittaa hakevansa turvapaikkaa heti Suomen rajalla, hänen hakemuksensa ottaa vastaan rajatarkastusviranomainen. Rajavartiolaitoksella on vastaavanlaiset tehtävät turvapaikkatutkinnassa kuin poliisilla, mutta rajavartiolaitos ei koskaan suorita turvapaikkapuhuttelua.

Maahanmuuttoviraston ylitarkastaja

Kun poliisi tai rajavartiolaitos on suorittanut oman osuutensa turvapaikkatutkinnasta, asian käsittely siirtyy Maahanmuuttovirastoon. Maahanmuuttoviraston ylitarkastaja suorittaa turvapaikkapuhuttelun eli sen osuuden, jossa turvapaikanhakija kertoo ne syyt, joiden vuoksi hän on joutunut hakemaan turvapaikkaa. Ylitarkastaja ei ole poliisi eikä rajavartiolaitoksen edustaja, mutta hän on kuitenkin valtion virkamies. Ylitarkastaja tutkii turvapaikanhakijan asiaa myös hankkimalla maatietoa. Turvapaikkapuhuttelussa ylitarkastaja on se, joka johtaa puhuttelua.

Avustaja ja asiamies

Turvapaikanhakijalla voi olla turvapaikkakuulustelussa ja -puhuttelussa mukanaan avustaja. Avustaja on yleensä lakimies, jonka tehtävä on lisä-

kysymyksiin auttaa turvapaikanhakijaa tuomaan esille hänen asiassaan merkitykselliset seikat. Avustajan tehtävä on myös valvoa, että turvapaikanhakijan oikeusturva toteutuu: esimerkiksi että pöytäkirjaan tehdään tarvittavat korjaukset ja että mahdolliset tulkkaus- tai ymmärtämisiongelmat tulevat selvitettyiksi.

Turvapaikanhakijalla on oikeus käyttää hakemuksensa käsittelyssä asiamiestä, jos hakijan henkilökohtainen kuuleminen tai paikalle saapuminen ei ole tarpeen asian selvittämiseksi tai hänen henkilöllisyytensä varmistamiseksi. Yleensä asiamies laatii lisäselvityksiä, tekee lääkärinlausuntopyyntöjä ja on se henkilö, joka on turvapaikanhakijan asiassa yhteydessä turvapaikkatutkintaa suorittaviin viranomaisiin.

Edustaja

Alaikäiselle ilman huoltajaa Suomeen saapuneelle turvapaikanhakijalapselle määrätään edustaja. Edustajan tehtävä on valvoa että lapsen tai nuoren etu tulee huomioon otetuksi. Edustaja tekee myös lapsen elämään liittyviä päätöksiä lapsen huoltajan sijasta. Edustaja on aina läsnä, kun alaikäinen tapaa viranomaisia tai lääkäriä, lakimiestä jne. Turvapaikkakuulustelussa ja -puhuttelussa edustaja käyttää puhevaltaa yksin tai yhdessä lapsen kanssa. Edustaja myös pitää huolta alaikäisen jaksamisesta kuulustelun ja puhuttelun aikana.

Edunvalvoja

Jos turvapaikanhakija psyykkisistä syistä ei kykene valvomaan omaa etuaan tai hoitamaan asioitaan, voi maistraatti tai käräjäoikeus määrätä hänelle edunvalvojan. Edunvalvojan tehtävänä on viranomaisten kanssa asioitaessa valvoa turvapaikanhakijan edun toteutumista sekä edustaa tätä asioissa, jotka on määrätty hänen hoidettavikseen.

Sosiaalityöntekijä

Yksintulleen alaikäisen turvapaikanhakijan puhuttelussa voi läsnä olla myös sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä katsoo lastensuojelullisista näkökulmista, että lapsen etu toteutuu menettelyssä. Sosiaalityöntekijä voi edustajan suostumuksella kertoa puhuttelijalle lapsen jokapäiväiseen elämään liittyviä seikkoja sekä lapsen hänelle kertomia tietoja siitä, mitä hänelle on tapahtunut kotimaassaan tai matkalla Suomeen.

Tukihenkilö

Jos turvapaikanhakija haluaa ja jos kuulustelija/puhuttelija siihen suostuu, voi turvapaikanhakija ottaa mukaansa tukihenkilön henkiseksi tuekseen. Tukihenkilön rooli on tukea turvapaikanhakijaa pelkällä läsnäolollaan. Tukihenkilö ei voi tehdä kysymyksiä tai kommentoida sitä, mitä turvapaikanhakija kertoo.

Kuulustelutodistaja

Kuulustelussa saattaa olla mukana kuulustelutodistaja, eli henkilö, joka on mukana kuulustelutilassa koko kuulustelun ajan ja toteaa, että kuulustelu on mennyt asianmukaisesti ja pöytäkirjan mukaisesti. Kuulustelutodistaja vahvistaa pöytäkirjan allekirjoituksellaan.

Terveyden – ja sairaanhoitaja

Toisinaan kuulustelussa/puhuttelussa on mukana terveyden- tai sairaanhoitaja. Vakavasti traumatisoituneen tai kidutuksen uhrin saattaa olla hyvin vaikeaa kertoa hänelle tapahtuneista asioista. Jos hoitokontakti on jo olemassa ja jos hoitaja katsoo läsnäolonsa tarpeelliseksi puhuttelussa, hän voi tulla mukaan. Tutun sairaanhoitajan läsnäolo saattaa tuntua turvapaikanhakijasta turvalliselta ja lisäksi hoitaja kykenee ammattitaitonsa puolesta arvioimaan sen, kuinka paljon turvapaikanhakija pystyy kertomaan ilman, että hänen terveydentilansa huononee.

Suojelupoliisi

Suojelupoliisin edustaja saattaa joissakin tapauksissa suorittaa turvapaikkapuhuttelun tai osallistua puhutteluun.

V PROSESSI

Turvapaikkahakemuksen jättäminen

Turvapaikkahakemus on jätettävä henkilökohtaisesti. Hakemus jätetään joko rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille. Turvapaikkahakemus on jätettävä joko heti maahan saavuttaessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Joissain tapauksissa hakemuksen voi jättää myöhemminkin, esimerkiksi silloin, kun kotimaan olosuhteissa on tapahtunut muutos Suomessa oleskelun aikana.

Hakemuksen vastaanottava viranomainen antaa turvapaikanhakijalle turvapaikkahakemuslomakkeen täytettäväksi. Viranomainen kutsuu tulkin paikalle tai järjestää puhelintulkkauksen. Turvapaikanhakijalle kerrotaan, että hänen on kirjoitettava lomakkeeseen äidinkielellään pääsyyt turvapaikan hakemiselle ja että hänen on myös allekirjoitettava lomake. Jos turvapaikanhakija on luku- ja kirjoitustaidoton, viranomainen kirjaa tulkin välityksellä hakemuksen hänen puolestaan. Tulkin ei kuulu kirjoittaa hakemusta turvapaikanhakijan puolesta.

Viranomainen tallettaa turvapaikkahakemuksen tiedot ulkomaalaisrekisteriin. Tämän lisäksi turvapaikanhakijalta ja mukana hakevilta perheenjäseniltä otetaan henkilötuntomerkit eli valokuva ja sormenjäljet, jotka talletetaan ulkomaalaisten tunnistamisrekisteriin. Sormenjäljet tallennetaan myös Eurodac-rekisteriin ja tehdään ns. Eurodac-sormenjälkivertailu, jolla selvitetään turvapaikanhakijan mahdolliset oleskelut ja hakemukset muissa EU- valtioissa, Sveitsissä, Norjassa ja Islannissa. Viranomainen voi tutkia turvapaikanhakijan mukana olevat matkatarvat selvittääkseen, onko tällä henkilöllisyyttä todistavia asiakirjoja ja matkareitin tutkimuksen osalta esimerkiksi matkalippuja.

Turvapaikanhakijalle kerrotaan turvapaikkamenettelystä sekä hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan menettelyn aikana. Kun turvapaikanhakijaa on kuultu alustavasti, hänelle järjestetään majoitus vastaanottokeskuksesta ja hänet siirretään sinne.

Viranomainen voi ottaa turvapaikanhakijan säilöön hänen maahan-tulonsa edellytysten selvittämiseksi, hänen maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi, täytäntöönpanon turvaamiseksi tai maasta poistumisen valvomiseksi. Säilöönotto edellyttää lisäksi että:

- on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelemällä tai muulla tavoin menetellen estää tai huomattavasti vaikeuttaa itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa
- säilöönotto on tarpeellinen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi
- ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa hänen syyllistyvän rikokseen Suomessa. (Ulkomaalaislaki 121 §)

Säilöön otettava turvapaikanhakija siirretään Metsälän säilöönottokeskukseen tai säilön ollessa täynnä väliaikaisesti poliisivankilan tiloihin.

Henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittäminen

Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, matkareitin Suomeen sekä maahantulotavan turvapaikkakuulustelussa. Kuulustelun aluksi turvapaikanhakijalle kerrotaan hänen oikeutensa ja velvollisuutensa kuulustelussa. Poliisi tai rajavartiolaitos laatii kuulustelusta pöytäkirjan käyttäen lomakepohjaa U3A. Ensimmäiselle sivulle merkitään turvapaikanhakijan nimi, syntymäaika, kansalaisuus sekä maahantulopäivä. Henkilöllisyyden selvittämiseksi tarvitaan tiedot turvapaikanhakijan suku- ja etunimistä, myös entisistä nimistä, sukupuoli, syntymäaika ja -paikka, siviilisääty, etninen tausta, kansallisuus, kansalaisuus, uskonto, ammatti, osoite kotimaassa ja Suomessa, koulutus, kielitaito, työpaikat, sosiaalinen tausta ja asepalvelus. Myös perheenjäsenten ja muiden samassa taloudessa asuneiden henkilötiedot ja oleskelupaikat kirjataan. Monella turvapaikanhakijalla ei ole mukanaan minkäänlaista henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa: passia, syntymätodistusta tai vastaavaa. Tehtävä voi olla hankala varsinkin silloin, kun turvapaikanhakijan koulutustausta on olematon, kun kotimaassa vallitsee sekasorto ja kun esimerkiksi kalenteriajoista ei ole selvyttä.

Varsinkin alaikäisten sekä luku- ja kirjoitustaidottomien hakijoiden kohdalla joudutaan usein esittämään tarkentavia kysymyksiä kalenteriajankohdista ja paikoista. Kysymyksiä joudutaan usein muotoilemaan ja apuna käyttämään esimerkiksi karttoja. Jos turvapaikanhakija ilmoittaa ajankohdat käyttäen eri kalenteria kuin länsimaista, on tärkeää, että pöytäkirjaan merkitään ensisijaisesti hänen oman kalenterinsa mukaiset ajankohdat.

Turvapaikanhakijalta selvitetään henkilötietojen lisäksi matkareitti ja matkustustapa lähtömaasta Suomeen. Viranomainen kirjaa pöytäkirjaan kohta kohdalta kaikki matkan osuudet ja niillä käytetyt kulkuvälineet sekä tiedot mahdollisista salakuljettajista.

Poliisi tai rajaviranomainen ei pääsääntöisesti kuulustele hakijan lähtöön johtaneista syistä. Sen sijaan suhtautumista mahdolliseen kääntämiseen ja maahantuloikieltoon kysytään.

Kaikki turvapaikanhakijalle esitetyt kysymykset ja hänen antamansa vastaukset kirjataan pöytäkirjaan. Kuulustelun lopuksi pöytäkirja luetaan turvapaikanhakijalle. Jos pöytäkirjaan on turvapaikanhakijan mielestä kirjattu jokin tieto virheellisesti tai jos hän haluaa lisätä kertomukseensa jotain, kuulustelija merkitsee korjaukset ja lisäykset pöytäkirjaan. Lopuksi turvapaikanhakija vahvistaa pöytäkirjan jokaisen sivun allekirjoituksellaan. Viimeiselle sivulle merkitään kuulusteluajankohta ja kuulustelun kesto ja turvapaikanhakijan, kuulustelijan, tulkin sekä mahdollisen avustajan allekirjoitukset.

Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelu

Sen jälkeen, kun poliisi tai rajaviranomainen on suorittanut henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittämistä koskevan kuulustelun, turvapaikka-asian käsittely siirtyy Maahanmuuttovirastolle.

Maahanmuuttoviraston tehtävänä on selvittää ne syyt, jotka ovat johtaneet turvapaikanhakijan lähtöön kotimaasta tai pysyvästä asuinmaasta, sekä ne syyt, joiden vuoksi hän ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa. Turvapaikkapuhuttelu on turvapaikkaprosessin keskeisin yksittäinen osuus. Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään myös muut oleskelulupaperusteet, esimerkiksi perheside-, työ- tai opiskeluperusteet. Puhuttelun suorittaa Maahanmuuttoviraston ylitarkastaja. Ennen puhuttelun aloittamista ylitarkastaja ilmoittaa turvapaikanhakijalle puhuttelun syyn ja sen tarkoituksen sekä tarpeellisuuden. Turvapaikanhakijalle selvitetään puhuttelun kulku sekä paikalla olijoiden roolit puhuttelussa. Tilanteessa selvitetään tulkin tehtävät ja salassapitovelvollisuus. Turvapaikanhakijalle luetaan puhuttelupöytäkirjan kansilehdessä olevat ilmoitukset sekä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa puhuttelun aikana.

Myös Maahanmuuttovirastolla on käytössään valmis puhuttelulomakepohja. Lisäksi puhuttelussa tehdään tarpeen mukaan täydentäviä lisäkysymyksiä, jotta tapahtumista saadaan tarkka kuvaus. Turvapaikkapuhuttelu saattaa kestää koko päivän, toisinaan se venyy jopa seuraavaan päivään. Koska kyseessä on turvapaikanhakijan kannalta hänen loppuelämänsä ajatellen äärimmäisen tärkeä tapahtuma, puhuttelu jatkuu niin kauan, kunnes kaikki asian ratkaisemisen kannalta oleelliset asiat tulevat varmasti selvitettyiksi. Puhuttelussa pidetään taukoja riittävän usein kaikkien osallistujien jaksamiseksi.

Puhuttelun päätteeksi pöytäkirja tarkistetaan, jolloin turvapaikanhakijalla on mahdollisuus tehdä siihen tarvittavat korjaukset ja tarkennukset. Turvapaikanhakija allekirjoittaa jokaisen sivun, ja viimeisen sivun allekirjoittavat myös puhuttelija, tulkki ja mahdollinen avustaja. Turvapaikanhakijalle annetaan mukaan kopio pöytäkirjasta.

Päätöksen tiedoksianto

Sen jälkeen kun Maahanmuuttovirasto on tehnyt päätöksen turvapaikkahakemukseen, päätös lähetetään turvapaikanhakijan asuinpaikkakunnan poliisille tiedoksi annettavaksi. Poliisi kutsuu turvapaikanhakijan kuulemaan päätöksen ja järjestää tulkkauksen tilaisuuteen. Turvapaikanhakijalle annetaan ohjeet muutoksenhakua varten.

Muutoksenhaku Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Turvapaikanhakijalla on oikeus hakea Maahanmuuttoviraston päätökseen muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta. Turvapaikanhakija voi joko itse tai yleensä lakimiehen välityksellä tehdä valituksen oikeudelle.

Helsingin hallinto-oikeus tutkii valituksen ja tekee asiassa päätöksen. Hallinto-oikeus voi tarvittaessa järjestää asiassa suullisen käsittelyn, jossa voidaan kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita. Suullinen käsittely on osa asian selvittämistä ja valmistelua, jota voidaan jatkaa vielä suullisen käsittelyn jälkeenkin. Päätös tehdään hallinto-oikeuden istunnossa myöhemmin.

Suullinen käsittely järjestetään valittajan pyynnöstä tai tuomioistuimen omasta aloitteesta. Pyyntö suullisen käsittelyn järjestämisestä voidaan hylätä, jos siinä esimerkiksi haluttaisiin esittää näyttöä asian ratkaisuun vaikuttamattomasta seikasta tai tapahtumasta.

Jos valittaja tai Maahanmuuttovirasto etukäteen pyytävät, hallinto-oikeus voi kutsua myös heidän nimeämänsä todistajat kuultaviksi.

Turvapaikka-asiat käsitellään myös hallinto-oikeudessa salassa pidettävänä eli käsittelyyn ei päästetä yleisöä.

Suullisessa kuulemisessa paikalla ovat hallinto-oikeuden tuomarit, valittaja sekä hänen asiamiehensä, Maahanmuuttoviraston edustaja(t), tulkki sekä mahdolliset todistajat. Suullisessa käsittelyssä puheenjohtajana toimii hallinto-oikeuden tuomari. Tuomari antaa puheenvuoroja molemmille osapuolille ja esittää kysymyksiä turvapaikanhakijalle. Tulkin tehtävänä on tulkata kaikki, mitä oikeussalissa keskustellaan. Tulkaaminen tuomioistuimessa vaatii huolellista valmistautumista, koska jo pelkkä sanasto voi olla haastavaa. Oikeussalissa istumajärjestys poikkeaa kuulustelu- ja puhuttelutilanteesta. Tulkki istuu valittajan ja hänen avustajansa vieressä, millä varmistetaan se, että sekä valittaja että tulkki kuulevat varmasti toisensa.

Hallinto-oikeuden kielteisestä päätöksestä on edelleen oikeus hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan, se voi Helsingin hallinto-oikeuden tapaan järjestää suullisen käsittelyn asiassa. Korkeimman hallinto-oikeuden suullinen käsittely etenee samalla tavoin kuin Helsingin hallinto-oikeudessa.

VI OLESKELULUPALAJIT

On erittäin tärkeää, että tulkki ymmärtää eri oleskelulupien väliset erot, jotta täsmällinen tulkkaus on mahdollista.

Turvapaikka

Turvapaikka annetaan, jos turvapaikanhakija oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella siitä syystä, että hänellä on perusteltu syy pelätä siellä vainoa alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Turvapaikka siis tarkoittaa, että turvapaikanhakija on vaarassa nimenomaan edellä mainittujen henkilökohtaisten syiden vuoksi. Lisäksi edellytetään, että hän on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan kotivaltionsa suojeluun. Turvapaikan saaneella on Suomessa pakolaisasema.

Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella

Jos turvapaikan saamisen edellytykset eivät täyty, turvapaikanhakijalle voidaan myöntää oleskelulupa toissijaisen suojelun nojalla. Tämä oleskelulupa myönnetään, jos hakijaa uhkaa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus. Toissijaista suojelua voidaan myöntää mikäli kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa on aseellinen selkkauus, joka voi aiheuttaa vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa. Aseellisen selkkauksen taustalla voi olla kansainvälinen konflikti tai valtion sisäiset väkivaltaisuuudet.

Oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella

Vaikka turvapaikan tai toissijaisen suojelun edellytykset eivät täyty, kansainvälistä suojelua eli turvapaikkaa hakevalle voidaan kuitenkin myöntää oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella. Oleskelulupa myönnetään, jos turvapaikanhakija ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa siellä tapahtuneen ympäristökatastrofin takia tai siellä vallitsevan huonon turvallisuustilanteen vuoksi, joka voi johtua aseellisesta selkkauksesta tai vaikeasta ihmisoikeustilanteesta.

Muut oleskelulupaperusteet

Oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä

Oleskelulupa myönnetään, jos sen epääminen olisi ilmeisen kohtuuton ta turvapaikanhakijan terveydentilan, Suomeen syntyneiden siteiden

tai muun yksilöllisen, inhimillisen syyn vuoksi. Tässä otetaan erityisesti huomioon olosuhteet, joihin hakija joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa.

Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille

Suomessa olevalle ihmiskaupan uhrille myönnetään lähtökohtaisesti tilapäinen oleskelulupa. Edellytyksenä on, että hänen oleskelunsa Suomessa on perusteltua ihmiskaupan esitutkinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi, hän on valmis tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi eikä hänellä ole enää siteitä ihmiskaupasta epäilyihin. Jos ihmiskaupan uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa, oleskelulupa voidaan myöntää jatkuvana ja riippumatta siitä, tekeekö hän yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Tilapäinen oleskelulupa maasta poistamisen estymisen vuoksi (ns. B-lupa)

Tilapäinen oleskelulupa myönnetään, jos turvapaikanhakijaa tilapäisestä terveydellisestä syystä ei voida palauttaa kotimaahansa tai jos hänen maasta poistamisensa ei käytännössä ole mahdollista esimerkiksi puuttuvien liikenneyhteyksien takia. Tilapäisen oleskeluluvan maasta poistamisen estymisen vuoksi saaneella henkilöllä ei ole oikeutta perheen yhdistämiseen.

Työntekijän oleskelulupa

Henkilölle voidaan myöntää oleskelulupa työnteon perusteella, jos hänellä on Suomessa työpaikka, jonka avulla hän pystyy turvaamaan toimeentulonsa. Lisäksi yleensä edellytetään, että työ- ja elinkeinotoimiston työlupayksikkö on tehnyt myönteisen osaratkaisun, eli että kyseisellä alalla on pulaa työvoimasta.

Elinkeinonharjoittajan oleskelulupa

Henkilölle voidaan myöntää oleskelulupa elinkeinonharjoittamisen perusteella, jos voidaan olettaa, että hänen toimeentulonsa on turvattu yritystoiminnasta saatavilta tuloilla, eli jos elinkeinotoiminta on kannattavaa.

Opiskelijan oleskelulupa

Oleskelulupa opintojen perusteella voidaan myöntää, jos opinnot päättyvät tutkinnon suorittamiseen. Hakijan on lisäksi osoitettava, että hänen toimeentulonsa on turvattu ja että hänellä on voimassaoleva sairausvakuutus.

Oleskelulupa perhesiteen nojalla

Henkilölle, jonka perheenjäsen asuu Suomessa, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella. Perheenjäseneksi lasketaan avio- ja rekisteröity puoliso, alaikäinen lapsi ja ala-ikäisen kohdalla hänen huoltajansa. Avopuoliso voi saada oleskeluluvan, jos puoliset ovat asuneet yhdessä kaksi vuotta tai jos heillä on yhteinen lapsi.

Oleskelulupatyypit

Jatkuvaluonteinen oleskelulupa merkitään kirjaintunnuksella A. Pakolaisuuden tai toissijaisen suojelun perusteella myönnettävä lupa myönnetään ensin neljäksi vuodeksi. Neljän vuoden jatkuvan maassa oleskelun jälkeen oleskelulupa muuttuu pysyväksi (P), jos oleskelulupaperusteet ovat vielä olemassa.

Muu kuin pakolaisuuden tai toissijaisen suojelun perusteella myönnettävä jatkuvaluontoinen oleskelulupa myönnetään ensin yhdeksi vuodeksi. Sen jälkeen, jos perusteet luvan jatkamiselle ovat olemassa, lupa myönnetään yleensä kolmeksi vuodeksi. Kun henkilö on oleskellut Suomessa neljä vuotta jatkuvalla oleskeluvalla, lupa voidaan muuttaa pysyväksi.

Tilapäinen oleskelulupa myönnetään enintään vuodeksi kerrallaan. Kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen myönnetään jatkuva oleskelulupa, jos olosuhteet, joiden perusteella edellinen määräaikainen lupa myönnettiin, ovat edelleen voimassa.

VIII LIITTEET

Sanasto

A	
aineellinen käsittely	Asian sisällöllinen tutkiminen. Turvapaikkahakemus ratkaistaan Suomessa eli otetaan aineelliseen käsittelyyn, jos Suomi on vastuussa tai ottaa vastuun turvapaikkahakemuksen tutkimisesta. Vrt. ”Dublin-asetus”.
alaikäinen turvapaikanhakija	Alle 18-vuotias henkilö, joka hakee turvapaikkaa.
alaikäisen turvapaikanhakijan edustaja	Alaikäiselle ilman huoltajaa tullee turvapaikanhakijalle voidaan määrätä edustaja. Edustajan määrää käräjäoikeus vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän esityksestä. Edustaja valvoo yleisesti lapsen etua kaikissa lasta koskeissa viranomaisasioissa.
arvo	Työntekijän asema työpaikalla; esim. rehtori, sihteeri, osastopäällikkö.
aseellinen selkkau	Väkivaltainen konflikti, maansisäinen levottomuus, sisällissotatilanne.
asepalvelus	Palvelu armeijassa asevelvollisena tai vapaaehtoisena.
asetus	Lakia täsmentävä säädös; EU-oikeudessa säädös, joka sitoo sellaisenaan kaikkia jäsenvaltioita.
avustaja	Yleensä lakimieskoulutuksen saanut henkilö, joka auttaa turvapaikanhakijaa turvapaikkamenettelyssä.
D	
direktiivi	EU:n jäsenmailleen antama lainsäädäntöohje, jonka mukaisesti jäsenmaat muokkaavat oman kansallisen lakinsa.
Dublin-asetus, vastuunmäärittämis-asetus	EU:n sopimus, jonka mukaan se EU:n jäsenvaltio (myös Islanti, Norja ja Sveitsi), jossa turvapaikanhakija ensimmäisenä hakee turvapaikkaa tai jonka kautta hän tulee unionin alueelle, on velvollinen käsittelemään turvapaikkahakemuksen. Jokaiselta yli 14-vuotiaalta turvapaikanhakijalta otetaan sormenjäljet hänen hakiessaan turvapaikkaa EU:ssa. Sormenjälkiä vertailemalla voidaan selvittää, onko hakija hakenut turvapaikkaa jossain muussa EU-maassa. Tällöin hakija palautetaan vastuussa olevaan maahan turvapaikkamenettelyyn. Vaikka sormenjälkiä ei olisi otettu, mutta selviää, mihin EU-maahan henkilö on ensimmäisenä saapunut, hänen turvapaikkahakemuksensa käsitellään siellä.

E	
edesmennyt	Kuollut.
edunvalvoja	Henkilö, joka nimetään huolehtimaan sellaisen ihmisen asioista, joka on niin sairas tai vanha, ettei enää pysty huolehtimaan itsestään ja asioistaan.
EIS, Euroopan ihmisoikeussopimus	Kansainvälinen ihmisoikeussopimus, johon useimmat Euroopan maat ovat liittyneet. Ihmisoikeussopimuksen jäsenmaat sitoutuvat turvaamaan lainsäädännössään ja oikeuskäytännössään sopimuksessa jokaiselle yksilölle taatut oikeudet ja vapaudet. Velvollisuus noudattaa ihmisoikeussopimuksen määräyksiä on niin viranomaisilla kuin tuomioistuimillakin.
EIT, Euroopan ihmisoikeustuomio-istuin	Ylikansallinen tuomioistuin, joka valvoo, että sopimusvaltiot noudattavat Euroopan ihmisoikeussopimusta.
elinkeinonharjoittajan oleskelulupa	Myönnetään sillä perusteella, että henkilö kykenee työllistämään itse itsensä eli harjoittaa yritystoimintaa.
esitutkinta	Viranomaisen suorittama menettely, jolla pyritään selvittämään rikokseksi epäillyn tapahtuman olosuhteet; kuulustelu on osa esitutkintaa.
etninen tausta	Ihmisen kansallisuus, heimo, klaani tai muu ryhmä, johon hän kuuluu.
etsintäkuulutus	Viranomaisen yleinen kuulutus, jonka avulla pyritään löytämään esim. rikoksesta epäilty.
EURODAC-järjestelmä	Euroopan alueella vuodesta 2003 käytössä ollut automatisoitu sormenjälkien tunnistusjärjestelmä. Järjestelmään tallennetaan jokaisen yli 14-vuotiaan turvapaikanhakijan sormenjäljet hänen hakiessaan turvapaikkaa EU-alueella. EU-maiden lisäksi sitä käyttävät myös Islanti, Norja ja Sveitsi. Järjestelmän avulla määritetään, mikä maa on vastuussa turvapaikanhakijan turvapaikkahakemuksen käsittelemisestä. Vrt. "Dublin-asetus".
EURODAC-osumatieto/ "EURODAC hit" -ilmoitus	Tieto siitä, onko hakijan sormenjälkiä löytynyt toisesta EU-valtiosta, Norjasta, Islannista tai Sveitsistä.
Euroopan Unioni, EU	Euroopan valtioiden muodostama oikeusyhteisö sekä taloudellinen ja poliittinen yhteenliittymä. Jäsenmaat kesäkuussa 2009: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta.
H	
haavoittuva asema	Henkilö on ikänsä, terveydentilansa tai jonkun muun erityisen syyn vuoksi tavallista heikommassa asemassa.

haavoittuvat ryhmät	Alaikäiset, ilman huoltajaa tulleet alaikäiset, vammaiset, vanhuksat, raskaana olevat naiset, alaikäisten lasten yksinhuoltajat, kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan psyykkisen, fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhrat.
hallintolaki	Hallintoviranomaismenettelyssä, esim. turvapaikkamenettelyssä noudatettava laki (2003/434).
hallinto-oikeus	Tuomioistuin, josta voi hakea muutosta hallintoviranomaisten ratkaisuihin. Turvapaikka-asioita koskevat valitukset tutkii Helsingin hallinto-oikeus.
heimo	Ryhmä sukuja tai klaaneja, joita yhdistää naapuruus, kieli ja kulttuuri.
henkilökohtainen poliittinen ja muu yhteiskunnallinen toiminta	Esim. puolue-, järjestö- ja ammattiyhdistystoiminta tai muu yhteiskunnallinen vaikuttaminen.
henkilöllisyyden selvittäminen	Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää turvapaikkakuulustelussa turvapaikanhakijan henkilötiedot kuten nimen, iän ja kansalaisuuden.
henkilöllisyystodistus	Virallinen asiakirja, josta ilmenee henkilön nimi, syntymäaika ja syntymäpaikka. Suomessa virallisia henkilöllisyystodistuksia ovat ajokortti, passi ja henkilökortti.
henkilötuntemerkit	Henkilön tunnistamista varten otettavat tiedot, esimerkiksi sormenjäljet ja valokuva.
humanitaarinen suojele	Oleskeluluvan peruste. Myönnetään, kun turvapaikan tai toissijaisen suojelele edellytykset eivät täyty, mutta hakija ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa siellä tapahtuneen ympäristökatastrofin takia taikka siellä vallitsevan huonon turvallisuustilanteen vuoksi, joka voi johtua aseellisesta selkkauksesta tai vaikeasta ihmisoikeustilanteesta.
huollettava	Alaikäinen, joka on aikuisen vastuulla.
huoltaja	Aikuisen, joka hoitaa alaikäistä lasta ja on hänestä vastuussa.
I	
iänarviointi	Testi, jolla alaikäisten turvapaikanhakijoiden ikää pyritään arvioimaan eri tekniikoin. Yleisimpiä iänmääritystestejä ovat röntgenkuvat leukaluista tai ranteesta, joiden avulla arvioidaan luuston kehittymistä.
ihmiskaupan uhri	Henkilö, joka on joutunut seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin tai joutunut myymään elimiään siten, että joku toinen on saanut siitä taloudellista hyötyä.
ihmiskauppa	Naisten, lasten ja miesten kuljettamista ja myymistä hyväksikäyttötarkoituksessa esimerkiksi prostituutioon, pakkotyöhön tai elinten siirtämiseksi. Keskeistä ihmiskaupassa on se, että uhri on alistussuhteessa tekijään.

ihmisoikeudet	Oletus, jonka mukaan jokaisella ihmisellä on tietyt perusoikeudet taustastaan riippumatta. Kansainväliset sopimukset määrittelevät ihmisoikeuksia.
Ilmeisen perusteeton turvapaikkahakemus	Turvapaikkahakemus on ilmeisen perusteeton - jos sen tueksi ei ole esitetty vakavia ihmisoikeusloukkauksia tai muita sellaisia perusteita, jotka liittyvät palautuskieltoihin tai vainon pelkoon, tai jos esitetyt väitteet ovat selvästi epäuskottavia - jos hakijan ilmeisenä tarkoituksena on käyttää väärin turvapaikkamenettelyä - jos hakija on saapunut turvallisesta turvapaikka- tai alkuperämaasta, johon hänet voi palauttaa, eikä Maahanmuuttovirasto painavasta syystä ole voinut ratkaista hakemusta määräajassa.
ilmoittautumisvelvollisuus	Käsky ilmoittautua määräajoin poliisille tai rajavartiolaitokselle. Käytetään usein maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi.
J	
jatkuva oleskelulupa, A-lupa	Lupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on tullut Suomeen pysyvässä maahanmuuttotarkoituksessa. Lupa myönnetään ensin määräajaksi, jonka jälkeen se on uusittava. Jatkuvaan oleskelulupaan merkitään kirjaintunnus A.
jäljittäminen	Ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vanhempien tai muiden huoltajien sijainnin selvittäminen.
K	
kansainvälinen suojelu	Kansainvälisellä suojelulla tarkoitetaan pakolaisasemaa, toissijaista suojeluasemaa tai humanitaarisen suojelun perusteella myönnettävää oleskelulupaa.
kansainvälistä suojelua koskeva hakemus	Ks. "turvapaikkahakemus".
kansalaisuus	Jäsenyys tietyssä valtiossa. Sisältää mm. oikeuden osallistua poliittisesti valtion toimintaan.
kansalaisuushakemus	Hakemus tietyn valtion (esim. Suomen) kansalaisuuden saamiseksi.
kansallisuus	Etninen tausta. Joukko ihmisiä, jotka muiden tai omasta mielestään muodostavat erillisen ryhmän esimerkiksi alkuperän, kielen, uskonnon tai kulttuurin perusteella (esim. ranskalainen, uzbekki, kurdi). Tietyn kansallisuuden omaava henkilö ei välttämättä ole ollut kyseisen kansallisuuden oman valtion kansalainen.
karkottaminen	Maastapoistamismenettely. Jos ulkomaalaisella on tai on ollut oleskelulupa ja hänet päätetään poistaa maasta, hänet karkotetaan.
Kiduttettujen kuntoutuskeskus	Poliklinikka, joka arvioi, hoitaa ja kuntouttaa Suomessa asuvia kidutuksen vuoksi traumatisoituneita pakolaisia ja turvapaikanhakijoita.

kidutus	Vakavan fyysisen tai henkisen kivun tuottamista toiselle ihmiselle pelottelu-, uhkailu- tai rangaistustarkoituksessa tai tietojen tai tunnustuksen hankkimistarkoituksessa.
kielitestit	Menetelmä, jolla henkilön puhuma murre pyritään paikantamaan jollekin tietyllä maantieteellisellä alueella.
kiintiöpakolainen	YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n myöntämän pakolaisaseman saanut henkilö, jonka Suomi tai joku muu maa vastaanottaa. Suomi ottaa vuosittain vastaan tietyn määrän pakolaisia, jotka valikoidaan suoraan ulkomailta, esimerkiksi pakolaisleireiltä. Viime vuosina pakolaiskiintiö on ollut 750. UNHCR:n kautta tuleville kiintiöpakolaisille myönnetään Suomessa pakolaisstatus. Suurin osa viime vuosina Suomeen tulleista kiintiöpakolaisista on ollut myanmarilaisia, irakilaisia, kongolaisia ja iranilaisia.
kiirehtimispyyntö	Kirjelmä, jossa pyydetään nopeuttamaan asian käsittelyä.
kiistää	Vastata kieltävästi ("ei").
klaani	Perhekuunta, sukuyhteisö.
korkein hallinto-oikeus, KHO	Ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa käyttävä elin. Korkeimmasta hallinto-oikeudesta voi anoa valituslupaa hallinto-oikeuden päätöksille.
kotouttamislaki	Laki, joka säätelee maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa. (9.4.1999/493)
kuulustelija	Henkilö, joka johtaa kuulustelua eli tekee kysymyksiä.
kuulusteltava	Henkilö, jolta kysytään kysymyksiä kuulustelutilanteessa.
kuulustelu	Poliisin tai rajavartiolaitoksen suorittama kuuleminen, jossa kuulusteltavaa sitoo totuudessa pysymisvelvollisuus.
kuulustelukutsu	Pyyntö saapua kuulusteluun. Turvapaikanhakija saa sen vastaanottokeskukseen.
käräjäoikeus	Tuomioistuin, alin oikeusaste.
käsittely, käsitellä	Tehdä jollekin jotakin, hoitaa, tutkia.
käännyttäminen	Maastapoistamismenettely. Kun ulkomaalaisella ei ole ollut oleskelulupaa ja hänet päätetään poistaa maasta, hänet käännytetään. Vrt. "karkottaminen".
L	
laiton maahanmuutto	Maahan saapuminen ja siellä oleskelu ilman tarvittavia asiakirjoja, esim. viisumia tai oleskelulupaa.

lakimies	Oikeudellisen koulutuksen saanut henkilö, joka toimii turvapaikanhakijan avustajana. Lakimiehen tehtävä on kertoa hakijalle turvapaikkamenettelystä ja avustaa häntä tarvittaessa turvapaikkakuulustelussa ja -puhuttelussa sekä valitusvaiheessa.
lausunto	Asiantuntemukseen nojautuva (pyydetty), yleensä kirjallinen näkemys, mielipide, kannanotto, selvitys tms.
lisäselvitys	Yleensä kirjallinen asiaa koskeva tieto, joka toimitetaan päätöksentekijälle.
lääkärintlausunto	Lääkärin antama selvitys henkilön terveydentilasta.
M	
maahanmuuttaja	Maasta toiseen muuttava henkilö. Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä. Yleiskielessä maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia Suomessa asuvia, Suomen ulkopuolella syntyneitä etnisesti ei-suomalaisia henkilöitä.
Maahanmuuttovirasto	Sisäasiainministeriön alainen virasto, joka vastaa päätöksenteosta oleskelulupa-, turvapaikka- ja kansalaisuusasioissa Suomessa. Maahanmuuttovirasto tekee päätökset mm. turvapaikkahakemuksiin. Vuoden 2007 loppuun saakka Maahanmuuttoviraston nimi oli Ulkomaalaisvirasto.
maahantulokielto	Käännyttämisen tai karkottamisen yhteydessä ulkomaalaiselle voidaan määrätä kielto saapua Suomeen uudelleen. Kielto voi olla voimassa toistaiseksi tai määräajan ja se koskee joko koko Schengen-aluetta tai vain Suomea.
maksuton oikeudenkäynti	Valtio korvaa oikeudenkäyntikulut kokonaan tai tietyltä osalta riippuen henkilön varallisuudesta. Maksutonta oikeudenkäyntiä haetaan oikeusaputoimistosta.
matkareitti	Maat ja alueet, joiden kautta turvapaikanhakija on saapunut Suomeen. Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää tämän turvapaikkakuulustelussa.
matkustusasiakirja	Viranomaisen ulkomaille matkustamista varten antama asiakirja, josta ilmenee asianomaisen henkilöllisyys ja kansalaisuus (esim. passi).
muukalaispassi	Matkustusasiakirja, joka voidaan myöntää ulkomaalaiselle, jos hän ei voi saada passia kotimaansa viranomaiselta, hän on kansalaisuudeton tai muusta erityisestä syystä. Toissijaista suojelua saaneille muukalaispassi myönnetään hakemuksesta aina.
myötävaikuttamis- velvollisuus	Velvollisuus auttaa asian selvittämisessä.
määräaikainen oleskelulupa	Oleskelulupa, joka myönnetään tietyksi ajaksi, joko jatkuvana (A-lupa) tai tilapäisenä (B-lupa).

N	
nopeutettu menettely	Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus voidaan käsitellä nopeutetussa menettelyssä, kun hakija on saapunut turvallisesta alkuperämaasta hakemus voidaan katsoa ilmeisen perusteettomaksi hakija on tehnyt uusintahakemuksen, joka ei sisällä uusia perusteita maahan jäämiselle.
O	
ohjaaja	Vastaanottokeskuksen työntekijä.
oikeellisuus	Aitous, todenmukaisuus.
oikeusapu	Valtion maksamaa oikeudellista neuvontaa ja apua, jota voi saada itselleen oikeudellisen asian hoitamista varten kokonaan tai osittain valtion varoilla.
oleskelulupa	Lupa saapua toistuvasti maahan ja oleskella maassa. Myönnetään ulkomaalaiselle muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten.
oleskelulupa perhesiteen perusteella	Oleskelulupa, joka myönnetään sillä perusteella, että henkilön perheenjäsen on Suomen kansalainen tai hänellä on oleskelulupa Suomessa.
oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä	Oleskelulupa, joka myönnetään, jos oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta hakijan terveydentilan, Suomeen syntyneiden siteiden tai muun yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi, kun erityisesti otetaan huomioon olosuhteet, joihin hän joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa. (Ulkomaalaislaki 52 §)
opiskelijan oleskelulupa	Oleskelulupa, joka myönnetään tutkintoon johtavan opiskelun perusteella.
osaratkaisu	Työ- ja elinkeinotoimiston tekemä päätös, jossa on arvioitu työvoiman saatavuutta ja työsuhteen ehtoja. Myönteinen osaratkaisu on edellytys työntekijän oleskeluluvan myöntämiselle.
P	
pahoinpitely	Henkilön toiseen kohdistama fyysinen väkivallanteko.
pakkokeino	Pakkokeinolaissa määritelty menetelmä, jolla pyritään varmistamaan jonkin velvoitteen toteuttaminen tai asian selvittäminen. Turvapaikkamenettelyssä tällainen on esim. säilöönotto epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi.
pakolainen	Henkilö, jolle on myönnetty turvapaikka ja/ tai pakolaisasema kotimaansa ulkopuolella. Hän on joutunut jättämään kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa, koska hänellä on ollut perusteltu syy pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi, ja hän on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.

pakolaisen matkustusasiakirja	Pakolaiselle myönnettävä matkustusasiakirja.
palauttamis-/ palautuskielto (non-refoulement)	Periaate, jonka mukaan ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu.
passi	Viranomaisen ulkomaille matkustamista varten antama asiakirja, josta ilmenee asianosaisen henkilöllisyys ja kansalaisuus.
perheenkokoaja	Suomessa oleskeleva henkilö, joko Suomen kansalainen tai muunmaalainen, jonka perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella.
perheenyhdistäminen	Kansainvälistä suojelua saanut henkilö voi saada lähiomaisensa Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Lähiomaiseksi eli perheenjäseneksi katsotaan puoliso ja alaikäiset lapset tai alaikäisten lasten tapauksessa heidän vanhempansa. Muiden kuin kansainvälistä suojelua saaneiden on osoitettava voivansa elättää perheensä, jotta voi saada perheensä Suomeen.
perheryhmäkoti	Oleskeluluvan saaneiden alaikäisten ilman huoltajaa saapuneiden turvapaikanhakijoiden majoituspaikka.
perhetausta	Millaisesta perheestä henkilö on peräisin: rikkaasta, köyhästä, poliittisesti aktiivisesta, uskonnollisesta ym.
poliittinen koulutus	Puolueen antama koulutus.
prima facie	Ensi näkemältä.
prima vista -tulkkaus	Tulkki saa tilanteessa paperin, josta hän tulkkaa suoraan tutustuttuaan siihen hetken aikaa.
puhuttelija	Henkilö, joka johtaa Maahanmuuttoviraston puhuttelua eli puhuttelee.
puhuttelu	Ks. turvapaikkapuhuttelu.
puhuttelukutsu	Kirje, jolla ilmoitetaan turvapaikkapuhuttelun ajankohta ja paikka ja pyydetään hakijaa saapumaan turvapaikkapuhutteluun.
puolisotilaallinen toiminta	Asepalvelus muualla kuin valtion armeijassa, esim. jonkin ryhmän tai puolueen omissa joukoissa.
puolueettomuus	Suhtautuminen eri osapuoliin samalla tavoin, tasapuolisuus, yhdenvertaisuus.
pysyvä oleskelulupa	Myönnetään hakemuksesta henkilölle, joka on oleskellut Suomessa yhtäjaksoisesti jatkuvalla oleskeluluvalla neljä vuotta, jollei pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle ole esteitä, kuten henkilön syyllistyminen rikoksiin Suomessa. Oleskelun syy tai muut erityiset syyt voivat aiheuttaa poikkeuksia. Lupa myönnetään toistaiseksi, eikä sitä tarvitse uusida. Lupaa merkitään kirjaintunnuksella P.

päätöksen tiedoksianto	Tilaisuus, jossa viranomaisen tekemä päätös annetaan asianosaiselle tiedoksi. Poliisi antaa turvapaikkapäätöksen tiedoksi. Oleskelulupahakemukseen tehty päätös voidaan antaa tiedoksi myös postin välityksellä.
pöytäkirja	Asiakirja, johon kirjataan kuulustelun tai puhuttelun kulku. Pöytäkirja tarkistetaan tilaisuuden lopussa, ja kaikki paikallaolijat allekirjoittavat sen.
R	
rajanylitys	Siirtyminen rajan yli valtiosta toiseen.
rajaviranomainen	Rajavartioinnista ja rajatarkastuksista vastaava viranomainen.
rekisteröity parisuhde	Kahden samaa sukupuolta olevan henkilön parisuhde, jolla on juridisesti tunnustettu asema.
ryhmäkoti	Alaikäisille ilman huoltajaa maassa oleville turvapaikanhakijoille tarkoitettu majoituspaikka.
S	
salakuljettaja	Henkilö, joka järjestää ihmisiä tai tavaraa laittomin keinoin maasta toiseen.
salassapitovelvollisuus	Velvollisuus pitää salassa asiaa koskevat tiedot, jotka on asemansa tai toimensa vuoksi saanut tietoonsa, myöskään papereita tai muita todisteita ei saa näyttää muille tai jättää muiden nähtäviksi. Turvapaikkamenettelyssä salassapitovelvollisuus koskee kaikkia menettelyyn asemansa puolesta osallistuvia tahoja.
Schengen-alue	Maat, jotka ovat mukana Schengen-sopimuksessa, muodostavat Schengen-alueen. Sopimuksessa sovitaan rajatarkastuksista luopumisesta jäsenvaltioiden välillä, yhdenmukaisesta ulkorajojen valvonnasta sekä jäsenvaltioiden poliisi- ja tulliviranomaisten yhteistyöstä. Schengen-alueeseen kuuluvat EU-maista Alankomaat, Belgia, Espanja, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro. Lisäksi sopimusta soveltavat Norja, Islanti ja Sveitsi. EU:n jäsenmaista Bulgaria, Irlanti, Kypros, Romania ja Yhdistynyt kuningaskunta (Iso-Britannia) eivät noudata Schengenin sopimusta.
selvittämisvelvollisuus	Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen. (Hallintolaki 31§)
siirtolainen	Henkilö, joka on muuttanut asuinpaikasta toiseen joko kansainvälisten valtionrajojen yli tai kotimaansa sisällä.
siviilisäätty	Siviilisäädty Suomessa ovat: naimisissa, naimaton, rekisteröidyssä parisuhteessa, eronnut, leski.

sosiaalityöntekijä	Henkilö, joka antaa ohjausta ja neuvontaa ongelma- ja kriisitilanteissa sekä tekee toimeentuloon liittyviä päätöksiä. Yksintulleen alaikäisen turvapaikanhakijan ollessa kyseessä sosiaalityöntekijä on henkilö, joka katsoo lastensuojelullisista näkökulmista, että lapsen etu toteutuu menettelyssä.
suhtautuminen	Mielipide.
Sur place -tilanne	Tilanne, jossa kansainvälisen suojelun tarve syntyy vasta henkilön lähdettyä kotimaastaan. Esim. turvapaikanhakijan kotimaan tilanne on muuttunut niin, ettei hän pysty enää palaamaan takaisin. Turvapaikanhakija voi olla myös suojelun tarpeessa omien toimiensa vuoksi, joihin hän on osallistunut ulkomailla kotimaasta lähtönsä jälkeen.
suullinen käsittely	Voidaan järjestää hallinto-oikeuteen tehdyn valituksen yhteydessä. Tällöin hallinto-oikeus antaa valittajalle tilaisuuden kertoa suullisesti perusteistaan, mutta käytäntö on harvinainen.
säilöönotto	Turvaamistoimi, valvontakeino. Ulkomaalainen voidaan ottaa säilöön esim. silloin, jos on odotettavissa, että hän piiloutuu välttyäkseen kääntymiseltä tai maasta karkottamiselta, tai jos se on tarpeellinen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi. Säilöönotto on pakkokeino.
säilöönottoyksikkö	Metsälän vastaanottokeskuksen yhteydessä oleva suljettu yksikkö, joka toimii säilöön otettujen ulkomaalaisten sijoituspaikkana.
säädös	Laki, asetus.
T	
tilapäinen oleskelulupa, B-lupa	Myönnetään ulkomaalaiselle, jonka tarkoituksena ei ole oleskella Suomessa jatkuvaluonteisesti eikä jäädä Suomeen pysyvästi. B-lupa voidaan myöntää myös silloin, kun maastapoistaminen ei ole mahdollista.
todistusaineisto	Näyttö, jolla voidaan osoittaa jonkin asian todenmukaisuus.
toimeentuloedellytys	Henkilön on pystyttävä elättämään itsensä ilman sosiaalietuuksia. Joidenkin oleskelulupien myöntämisen edellytyksenä.
toimeentulotuki	Sosiaalietuus eli raha, joka myönnetään henkilölle, jolla ei ole mitään muita tuloja tai jonka tulot eivät riitä elämiseen.
toimenpide	Tehtävän suoritus.
toissijainen suojelu	Oleskeluluvan peruste. Myönnetään, kun turvapaikan saamisen edellytykset eivät täyty, mutta hakijaa uhkaa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus. Lupa voidaan myöntää myös, jos on ilmeistä, että hakija ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa joutumatta vakavaan henkilökohtaiseen vaaraan siellä vallitsevan aseellisen selkkauksen vuoksi.

totuudessa pysymisvelvollisuus	Ei saa antaa väärää tietoa.
traumatisoitunut	Henkilö, joka kärsii voimakkaan kokemuksen tai menetyksen aiheuttamista henkisistä seurauksista.
turvallinen alkuperämaa	Hakijalle turvalliseksi alkuperämaaksi katsotaan valtio, jossa hänellä ei ole vainon tai vakavien ihmisoikeusloukkausten vaaraa. Suomessa ei ole käytössä turvallisten maiden luetteloa.
turvapaikanhakija	Henkilö, joka hakee kansainvälistä suojelua kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella.
turvapaikka	Turvapaikkaprosessissa pakolaisaseman perusteella annettava oleskelulupa. Annetaan henkilölle, jolla on perusteltu syy pelätä joutuvansa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi, ja joka on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun. (Ulkomaalaislaki 87§)
turvapaikkahakemus	Lomake, jolla haetaan turvapaikkaa eli kansainvälistä suojelua.
turvapaikkakuulustelu	Poliisin tai rajavartiolaitoksen suorittama haastattelu, jossa selvitetään turvapaikanhakijan henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulo.
turvapaikkaperuste, perusteet turvapaikkahakemukselle	Syy, miksi turvapaikanhakija on lähtenyt kotimaastaan tai pysyvästä asuinmaastaan eikä voi sinne palata ja hakee kansainvälistä suojelua kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella.
turvapaikkapuhuttelu	Maahanmuuttoviraston suorittama haastattelu, jossa selvitetään turvapaikanhakijan turvapaikkaperusteet. Turvapaikkapäätös tehdään pitkälti tämän puhuttelun perusteella.
turvapaikkatutkinta	Viranomaisen selvitystyö, joka käynnistyy turvapaikkahakemuksen jättämisestä. Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon ja Maahanmuuttovirasto suorittaa turvapaikkapuhuttelun, jossa suullisesti selvitetään hakijan perusteet häneen kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kohdistuneesta vainosta tai muista oikeudenloukkauksista ja niiden uhkista. Lisäksi tutkitaan lähtömaan tilanne sekä hakijan päätöksentekijälle toimittamat kirjalliset selvitykset.
työlupayksikkö	Työ- ja elinkeinotoimiston yksikkö, jossa käsitellään työntekijän oleskelulupaa koskevat osaratkaisut.
työntekijän oleskelulupa	Työnteon perusteella myönnettävä oleskelulupa.
täytäntöönpano	Täytäntöönpano tarkoittaa päätöksen toteuttamista.
täytäntöönpanokiello	Täytäntöönpanokiello tarkoittaa, ettei päätöksessä ilmoitettua toimenpidettä, esim. käännättämistä, saa toteuttaa täytäntöönpanokiellossa ilmoitetun asian aikana, esim. ennen kuin valitus on käsitelty.

U	
ulkomaalainen	Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.
ulkomaalaislaki	Laki, joka säätelee ulkomaalaisasioiden hoitamista. (30.4.2004/301)
UNHCR	Yhdistyneiden kansakuntien (YK) pakolaisasiain päävaltuutettu.
uskonto	Esim. kristinusko, juutalaisuus, buddhalaisuus, šiialaisuus.
uusintahakemus	Hakemus, jonka hakija tekee lyhyen ajan kuluttua sen jälkeen, kun hän on saanut aiempaan hakemukseensa kielteisen päätöksen, ja jossa hän ei esitä uusia perusteita hakemukselleen. Uusintahakemus voidaan ratkaista ilman uutta turvapaikkapuhuttelua.
V	
vahvistaa	Vastata myöntävästi ("kyllä").
vaino	Usein pitkäkestoista vakavaa väärinkohtelua tiettyä henkilöä kohtaan esim. tämän uskonnon tai etnisen taustan vuoksi.
vaitiolovelvollisuus	Velvollisuus olla paljastamatta asioita, joita on asemansa, toimensa tms. perusteella saanut tietää.
valittaja	Henkilö, joka ei ole tyytyväinen saamaansa päätökseen ja hakee siihen muutosta oikeudelta.
valituslupa	Kun korkein hallinto-oikeus näkee riittävästi perusteita tutkia hallinto-oikeuden ratkaisusta tehdyn valituksen, se antaa valitusluvan. Korkein hallinto-oikeus ei tutki valitusta, ellei se myönnä valituslupaa.
vastaanottokeskus	Paikka, johon turvapaikanhakijat majoitetaan hakemuksen käsittelyn ajaksi.
vastine	Kirjallinen kannanotto johonkin syytteesen tai lausuntoon.
vastuu hakemuksen käsittelystä	Katsotaan olevan sillä EU:n jäsenmaalla, josta turvapaikanhakija ensimmäiseksi hakee turvapaikkaa, tai jonka alueelle hän ensimmäisenä saapuu tai joka on myöntänyt hänelle viisumin.
vastuunmäärittämisasetus	Ks. "Dublin-asetus".
viisumi	Maahantulolupa, joka myönnetään ulkomaalaiselle matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten.
vähemmistövaltuutettu	Viranomaisena, jonka perustehtävänä on edistää etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa, yhdenvertaisuutta ja oikeusturvaa sekä hyviä etnisiä suhteita Suomessa.
väärin tietojen antaminen	Viranomaiselle valehtelu, esim. väärällä nimellä tai henkilöllisyydellä esiintyminen.

Y

yhteiskunnallinen asema

Sijoittuminen yhteisössä, esim. uskonnollinen johtaja.

Lähteet:

Maahanmuuttoviraston sanasto www.migri.fi

Kielitoimiston sanakirja

www.ihmisoikeudet.net/sanasto

www.finlex.fi

OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET TURVAPAIKKAKUULUSTELUSSA JA – PUHUTTELUSSA

Turvapaikkakuulustelun alku:

Turvapaikkatutkinnan aluksi hakijalle ilmoitettiin:

Tässä kuulustelussa tutkinnan suorittaja on poliisimies/ rajavartiomies.

Tämä pöytäkirja tulee olemaan hänen asiansa käsittelyn perustana ja siten täydentää hänen itse laatimaansa hakemusta koskien kansainvälistä suojelua.

Hänellä on oikeus käyttää avustajaa ja tulkkia tässä asiassa.

Turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan oleskeluoikeuden myöntäminen myös muilla esille tulevilla perusteilla.

Asianosainen on totuudessa pysymisvelvollinen; hänen on kerrottava kaikki tutkinnassa esiin tulevat ja asiaan vaikuttavat seikat totuudenmukaisesti. Väärien tietojen antaminen on rangaistava teko. PolL 38 § 1 mom/ LRVL 27§ 1,2 mom , RL 15:2 § ja 16:5§

Vääriksi osoittautuvat tiedot heikentävät koko hakemuksen uskottavuutta.

Oleskelulupa tai pakolaisasema voidaan peruuttaa, jos ulkomaalainen on kansainvälistä suojelua hakiessaan tietoisesti antanut henkilöllisyyttään koskevia tai muita päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja taikka salannut sellaisen seikan, joka olisi saattanut vaikuttaa päätöksen sisältöön. Ulkomaalaislaki 58 § 3 mom. ja 108 §.

Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus sisältää oleskelulupahakemuksen

Hakemuksen perusteella hakijalle voidaan myöntää oleskelulupa kansainvälisen suojelun tai muulla perusteella. Jos hakemus hylätään, ja hakija voidaan käännäyttää tai karkottaa maasta ja määrätään hänelle Suomea ja muita Schengen-sopimusmaita koskeva maahantulokielto.

Olen ymmärtänyt kuulustelun tarkoituksen sekä oikeuteni ja velvollisuuteni tutkinnassa ja vahvistan tämän allekirjoituksellani.

Joitakin turvapaikanhakijalle kuulustelussa esitettäviä kysymyksiä:

VÄLIMERKINTÄ: Kuulustelijan tulee nyt ilmoittaa turvapaikanhakijalle mahdollisesta EUODAC-hit- ilmoituksesta ja sen merkityksestä hakemuksen käsittelyssä.

Jos turvapaikanhakijan tiedot löytyvät EUODAC- rekisteristä, on toinen Euroopan valtio tavallisesti vastuussa hakemuksen käsittelystä ja hakija voidaan käännäyttää vastuussa olevaan valtioon. Kuulustelija kertoo tämän hakijalle.

Vahvistaako vai kiistääkö hakija olleensa turvapaikanhakijana toisessa EU-jäsenvaltiossa, Norjassa, Islannissa tai Sveitsissä.

Jos hakijasta on EURODAC-merkintä, kuulustelija kysyy vielä hakijalta onko tämä tehnyt turvapaikkahakemuksen toisessa valtiossa.

Erityiset syyt, joiden perusteella hänen hakemustaan ei voitaisi käsitellä siinä maassa, joka on vastuunmäärittämisasetuksen mukaan vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä.

Turvapaikanhakija voi esittää syyn, miksi hänen mielestään sen valtion, josta hänen sormenjälkensä ovat löytyneet, ei tulisi käsitellä hänen turvapaikkahakemustaan.

Erityiset syyt, joiden perusteella hänen hakemuksensa tulisi käsitellä Suomessa, vaikka osumailmoituksen tai oman kertomansa perusteella toinen EU-jäsenvaltio, Sveitsi, Norja tai Islanti onkin lähtökohtaisesti vastuussa hänen hakemuksensa käsittelystä.

Turvapaikanhakija voi pyytää, että hänen hakemuksensa käsitellään Suomessa, vaikka toinen valtio on vastuussa hakemuksen käsittelystä. Erityisiä syitä voivat olla esim. perheenjäsen tai alaikäisen yksintulleen turvapaikanhakijan ollessa kyseessä sukulainen joka oleskelee Suomessa.

Suostumus. Suomen poliisi, rajatarkastusviranomainen tai Maahanmuuttovirasto saavat pyytää ja vastaanottaa tietoja muissa Euroopan Unionin jäsenvaltioissa, Sveitsissä, Norjassa tai Islannissa mahdollisesti tekemistän turvapaikkahakemuksista, näiden hakemusten perusteista ja näihin hakemuksiini saamistani päätöksistä, sekä oleskelustani näissä valtioissa.

Mikäli turvapaikanhakija antaa tähän suostumuksensa, voivat Suomen viranomaiset kysyä tarkempia tietoja hänen oleskelustaan muissa valtioissa.

Turvapaikkapuhuttelun alku:

Puhuttelun aluksi hakijalle ilmoitettiin, että:

puhuttelija on Maahanmuuttoviraston edustaja

tämä pöytäkirja tulee olemaan hänen asiansa käsittelyn perustana ja siten täydentää itse kirjoitettua turvapaikkahakemusta

puhuttelu nauhoitetaan

puhuttelun sisältö on salainen eikä mitään tietoja turvapaikka-asiasta tulla antamaan hakijan kotimaan viranomaisille eikä yksityishenkilöille

hänellä on oikeus käyttää avustajaa ja tulkkia tässä asiassa

hänen oman etunsa mukaista on kertoa kaikki asiaan vaikuttavat seikat heti niiden käsittelyn alkuvaiheessa

vääriksi osoittautuvien tietojen antaminen heikentää hakemuksen uskottavuutta värien henkilötietojen antaminen on rangaistava teko ja oikeiden henkilötietojen salaamisella voi olla epäedullinen vaikutus asian ratkaisuun

nyt ilmoitettuja henkilötietoja on mahdollista muuttaa myöhemmin vain viranomaisen antamalla luotettavalla asiakirjalla

värien henkilötietojen antaminen voi myöhemmin vaikuttaa epäedullisesti asiakkaan muihin mahdollisiin asioihin, kuten perheenyhdistämiseen tai Suomen kansalaisuuden hakemiseen

kansainvälistä suojelua koskeva hakemus sisältää oleskelulupahakemuksen

hakemuksen perusteella hakijalle voidaan antaa kansainvälistä suojelua tai myöntää oleskelulupa. Jos hakemus hylätään, voidaan hakija käännättää tai karkottaa maasta ja määrätä hänelle Suomea sekä muita Schengen-sopimusmaita koskeva maahantulokielto

oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos ulkomaalainen on oleskelulupaa hakiessaan tietoisesti antanut henkilöllisyyttään koskevia tai muita päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja taikka salannut sellaisen seikan, joka olisi saattanut vaikuttaa päätöksen sisältöön

Olen ymmärtänyt puhuttelun tarkoituksen sekä oikeuteni ja velvollisuuteni puhuttelussa. Lisäksi minulle on selvitetty puhuttelun kulku ja muut käytännön asiat puhuttelun aikana.

ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Asioimistulkkaus on viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisen asioimisdialogin (haastattelun, kuulustelun, neuvottelun, tiedustelun, selvitys- ja tiedonvälityskeskustelun jne.) tulkkausta. Tulkkaus on yleensä peräkkäistulkkausta, mutta se voi olla myös samanaikaistulkkausta. Asioimistilanteisiin voi liittyä myös monologeja (esitelmä, luento, juhlapuhe, tiedoksianto jne.)

Asioimistulkilla (josta säännöstöstä käytetään sanaa "tulkki") tarkoitetaan henkilöä, joka toimii tulkkina edellä määritellyissä asioimistulkkaustilanteissa.

- 1) Tätä ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää.
- 2) Tulkilla on vaitiolovelvollisuus.
- 3) Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
- 4) Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.
- 5) Tulkki ei hyväksy toimeksiantoa, josta on haittaa tulkkien ammattikunnalle tai joka vähentää sen arvostusta.
- 6) Tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan.
- 7) Tulkki varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat.
- 8) Tulkki tekee etukäteen kirjallisen sopimuksen tulkkaustoimeksiannosta ottaen ensisijaisesti huomioon liittojen suositukset. Ellei kirjallinen sopimus ole mahdollinen, tulkki ja toimeksiantaja voivat tehdä sopimuksen suullisesti.
- 9) Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
- 10) Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
- 11) Tulkki pysyttelee puolueettoman ja ulkopuolisena eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
- 12) Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä.
- 13) Tulkki ei toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan mitään muita kuin tulkkaustehtäviä.
- 14) Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden.
- 15) Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Ammattisäännösten laadintaan ovat osallistuneet Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry,

Kääntäjien ammattijärjestö ry, Kuurojen Liitto ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Helsingin seudun asioimistulkikeskus, Turun seudun tulkikeskus ja Lingua Nordica Oy.

ASIOIMISTULKKAUSOHJEET

JOHDANTO

Tämän oppaan on tarkoitus selkeyttää asioimistulkin ammattisäännöstöä, jotta tulkin ja muiden asianosaisten välinen yhteistyö asioimistulkaustilanteessa sujuu mahdollisimman hyvin. Ammattisäännöstön ja Asioimistulkkausohjeiden laadintaan ovat osallistuneet Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Kääntäjien ammattijärjestö ry, Kuurojen Liitto ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Helsingin seudun asioimistulkikeskus, Turun seudun tulkikeskus ja Lingua Nordica Oy.

Kiitämme lehtori Kaarina Hietasta Tampereen yliopiston käännöstieteen laitokselta arvokkaasta asiantuntija-avusta.

Ammattisäännöstö ja Asioimistulkkausohjeet ovat julkisia. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n, Kääntäjien ammattijärjestö ry:n ja Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n jäsenten tulee toiminnassaan noudattaa näitä ohjeita ja levittää niistä tietoa ammattikuntansa ja asiakkaitensa keskuudessa siten, että myös tulkkien asiakkaat tuntevat asioimistulkki- en työtä ohjaavat periaatteet.

YLEISTÄ

Ammattisäännöstö ja Asioimistulkkausohjeet on laadittu edistämään yksilöiden kielellisen tasa-arvon toteutumista asioitaessa viranomaisten kanssa.

Milloin asioimistulkkia tarvitaan ja mitä asioimistulkkaukseen on:

Tulkkia tarvitaan, kun henkilöllä ei ole yhteistä kieltä. Tulkin avulla pyritään luomaan ymmärtämisen edellytykset kieli- ja kulttuurimuurista huolimatta. Tulkki luo siis omalta osaltaan tasa-arvoa tulkattaviensa välille, kun kumpikin voi ilmaista itseään niin rikkaasti ja vivahteikkaasti kuin vain äidinkielellä voi. Tulkkauksen avulla henkilö kykenee täysivaltaisesti huolehtimaan velvollisuuksistaan ja oikeuksistaan monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Ammattinsa taitavan tulkin avulla myös viranomaisilla on mahdollisuus päätyä

oikeudenmukaisiin ratkaisuihin silloinkin, kun he eivät ymmärrä asiakkaan kieltä eivätkä tunne riittävästi hänen kulttuuristaustaan. Tulkkauksen avulla voidaan tehdä oikeudenmukaisia ja yksilön kannalta elintärkeitä käytännöllisiä ja oikeudellisia päätöksiä.

Asioimistulkkaukseen merkitsee tulkkausta esimerkiksi maahanmuuttajan ja suomalaisen viranomaisen välillä. Sitä tarvitaan päivittäisessä arkielämässä, esimerkiksi koulunkäynnissä tai lääkärin vastaanotolla. Useimmiten on kuitenkin kysymys tilanteista, joilla voi olla koko elämän kannalta ratkaiseva merkitys vaikkapa psykiatrista hoitoa saavalle henkilölle tai turvapaikanhakijalle. Asioimistulkilla on viestintätilanteessa oma ammattirooli. Tämä rooli on puhtaasti viestinnällinen. Asioi-

mistulkki ei asioi. Hän yksinomaan tulkkaa asioimistilanteissa käytetyt puheenvuorot. Hän selvittää myös sanoman ymmärtämisen kannalta oleellisia kulttuuritaustoja. Tulkin vastuulla on välittää viestit, sanomat ja ajatukset. (Opetushallitus: Asioimistulkin ammattitutkinto; Tutkinnon perusteet, 2001)

Asioimistulkilla tarkoitetaan tässä henkilöä, joka toimii tulkkina edellä määritellyissä asioimistulkkauksilanteissa.

Asioimistulkki on ammattipuhuja. Häneltä edellytetään soveltuvuutta ja harjaantuneisuutta kasvokkain viestintään, selkeää artikulointia ja häiriötöntä, miellyttävää puheilmaisua. Asioimistulkilla on kaiken kaikkiaan paremmat kieli-, kulttuuri- ja viestintätaidot kuin tavallisella kielenpuhujalla. Asioimistulkin ammattitaito hankitaan opiskelemalla ammattiin. Koulutusta on sekä yliopistotasolla (Euroopan valtatieket), toisen asteen koulutustasolla ammatillisena aikuiskoulutuksena sekä yksityisellä sektorilla.

(Opetushallitus: Asioimistulkin ammattitutkinto, Tutkinnon perusteet, 2001)

Viittomakielentulkkia koulutetaan ammattikorkeakouluissa.

Tulkin tulee olla täysi-ikäinen ja -valtainen henkilö. Tulkkina ei tule käyttää asioimistilanteeseen osallistuvien henkilöiden lähisukulaisia tai ystäviä eikä missään tapauksessa lapsia.

Tulkin ammattinimike ei Suomessa ole suojattu. Toimeksiantajan tulee varmistautua siitä, että tulkki on ammattitulkki, joka tuntee ammatin vaatimukset sekä ammattisäännösten ja -etiikan.

Tulkkauksilanne on kommunikaatiotilanne, jossa on eri osapuolia vuorovaikutuksessa, esimerkiksi:

- tulkki ja vähintään kaksi tulkattavaa tai
- tulkki, puhuja, kuulijat

Kukin osapuoli vaikuttaa omalta osaltaan tulkkauksen onnistumiseen. On hyvä selkeyttää kunkin osapuolen rooli tulkkauksilanteessa ennen tulkkauksia.

Kohta 1:

- **Tätä ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää.**

Kohta 2:

- **Tulkillla on vaitiolovelvollisuus**

Tulkki informoi asiakkaitaan siitä, että häntä sitoo tulkkien ammattisäännösten määrittelemä vaitiolovelvollisuus. Tulkin vaitiolovelvollisuus koskee myös hänen etukäteen saamaansa materiaalia.

Kohta 3:

- **Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.**

Tulkki ei aja tulkkauksilanteessa omia etujaan saadakseen itselleen taloudellista tai muuta hyötyä. Hän ei myöskään käytä tulkkauksen yhte-

ydessä tietoonsa tullutta muiden hyödyksi tai muita vahingoittaakseen. Tulkki noudattaa suhteessaan työnantajaan/toimeksiantajaan sopimusvelvollisuuksiaan.

Kohta 4:

- **Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.**

Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää ammatillista pätevyyttä (ks. kohta Yleistä). Jos tulkkauksilanteen aikana tulee esiin tai tapahtuu jotain sellaista, mikä estää viestinnän onnistumisen, tulkin tulee keskeyttää tulkkauksen ja neuvotella asiasta tulkattavien kanssa. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos aihe tai kieli ei ole se, joka on ennalta sovittu; jos aihe muuttuu sanastoltaan tulkille vieraaksi (erikoisala, ammattikieli); jos tulkkaustapa on eri kuin ennalta on sovittu (vrt. myös kohta 7).

Tulkki on jäävi eikä ota vastaan toimeksiantoa, mikäli hän joutuu sitä suorittaessaan sellaiseen eturistiriitaan, että tulkkauksen objektiivisuus vaarantuu. Eturistiriita syntyy mm. silloin, kun tulkki on asiassa asianosainen, tulkattavien lähisukulainen tai hänellä on voimakas tunnesuhde asianosaisiin tai hän on tulkattavien velallinen tai jos tulkattavat ovat häneen velka- tai riitasuhteessa (ks. Hallintolainkäyttölaki, 77 §)

Kohta 5:

- **Tulkki ei hyväksy toimeksiantoa, joka haittaa tulkkien ammattikuntaa tai vähentää sen arvostusta.**

Tulkin tulee toiminnallaan edistää ammattikunnan arvostusta. Hänen tulee toimia ammatiaan harjoittaessaan lakien ja määräysten mukaan. Mikäli tulkilla on toimeksiantoa vastaanottaessaan syytä epäillä, että tulkkaukseen liittyy rikollista tai ihmisoikeuksia loukkaavaa toimintaa, hänen ei tule hyväksyä toimeksiantoa.

Kohta 6:

- **Tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan.**

Tulkki kunnioittaa ammattikuntansa jäseniä. Tämä näkyy mm. siinä, että tulkki noudattaa työssään Asioimistulkin ammattisäännöstöä.

Tulkin ei tule esittää toisesta tulkista arvostelevia tai arvioivia kommentteja eikä häneltä tule niitä vaatia. Jos hän kuitenkin havaitsee toisen tulkin toimivan epäammattimaisesti, hänen tulee huomauttaa siitä tälle ja tarvittaessa ilmoittaa asiasta tulkkikeskukseen tai ammattijärjestöön ja viittomakielen tulkkien osalta myös Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmään. Jos tulkille annetaan palautetta toisesta tulkista tai tämän toiminnasta, tulee hänen ohjata palautteen antaja ottamaan yhteyttä suoraan arvioinnin kohteena olevaan tulkkiin ja/tai tämän toimeksiantajaan tai työnantajaan.

Kohta 7:

- **Tulkki varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat.**

Tulkki varmistaa, että hänellä on työskentelytila, joka mahdollistaa tulkkauksen. Tulkki sopii etukäteen paikasta, jossa hän istuu/seisoo tulkkauksen aikana. Paikan tulee olla sellainen, että tulkilla on esteetön näkyvyys tulkattaviin. Kuuluvuus tulee järjestää niin, että tulkki kuulee kaikkien puheenvuorot. Tarvittaessa on käytettävä äänentoistolaitteita. Etätulkkauksessa (esim. puhelin, videoneuvottelu tai kuvapuhelin) on varmistettava tulkkauksen kannalta parhaat mahdolliset olosuhteet.

Tulkki valitsee paikkansa siten, että hänen työturvallisuutensa on taattu eikä hänen terveytensä ole uhattuna. Tällaisia uhkia voivat olla mm. aggressiiviset asiakkaat ja altistuminen vaarallisille aineille tai tarttuville taudeille. Muita työturvallisuutta heikentäviä tekijöitä ovat mm. melu ja tupakansavu sekä näihin rinnastettavat haitat. Tulkilla on oikeus suojautua näitä vastaan tai kieltäytyä tulkkauksesta, mikäli olosuhteita ei voida muuttaa tulkkaukseen sopiviksi.

Tulkilla on oikeus työrauhaan. Tulkkaus vaatii tulkilta täydellistä keskittymistä. Keskittymistä häiritsevät tulkkaustilanteeseen kuulumaton liikehdintä tai häly (mm. liikenteen melu avoimista ikkunoista, radio).

Tulkilla on pitkien toimeksiantojen aikana oikeus pitää lepotaukoja. Tulkkauksen kuormittavuus vaihtelee tilanteesta riippuen. Yli tunnin kestävää yhtäjaksoista tulkkausta ei suositella. Lepotauoista on hyvä sopia etukäteen. Taukojen aikana tulkilla tulee olla mahdollisuus rauhassa palautua ja valmistautua seuraavaan tulkkausjaksoon. Parhaiten tämä onnistuu erillisessä taukotilassa.

Kohta 8:

- **Tulkki tekee etukäteen kirjallisen sopimuksen tulkkaustoimeksiannosta ottaen ensisijaisesti huomioon liittojen suositukset. Ellei kirjallinen sopimus ole mahdollinen, tulkki ja toimeksiantaja voivat tehdä sopimuksen suullisesti.**

Toimeksiannosta on suositeltavaa tehdä aina kirjallinen sopimus. Sopimusta tehdessä tulisi ensisijaisesti ottaa huomioon kunkin liiton suositukset, sillä niihin on kerätty ne asiat, joista tulkin ja toimeksiantajan tulee vähintään sopia. Tällaisia ovat esimerkiksi tulkkauksen kokonaiskesto ja siihen liittyvät tauot. Kun toimeksiannosta on kirjallinen dokumentti (sopimus), voidaan siitä milloin tahansa tarkistaa, mistä on sovittu.

Ellei kirjallinen sopimus toimeksiannon kiireellisyyden tai muiden syiden johdosta ole käytännössä mahdollinen, se voidaan tehdä myös suullisesti. On kuitenkin tärkeää, että tulkin ja toimeksiantajan välillä aina sovitaan tulkkaustilanteen yksityiskohdista mahdollisimman tarkasti etukäteen joko kirjallisesti tai suullisesti. Jos sopimus tehdään suullisesti, tulkin on hyvä tehdä itselleen muistiinpanot sovituista asioista.

Tulkin tulee toimeksiantoa vastaanottaessaan arvioida, voiko tulkkausta toteuttaa suunnitellulla tulkkien määrällä. Tulkkaustilanteet vaihtelevat suuresti; yhteistä kaikille tulkkauksille on kuitenkin se,

että ne edellyttävät tulkilta aina täydellistä keskittymistä. Monissa konsekutiivitulkkauksilanteissa riittää yksi tulkki, mutta toisinaan esimerkiksi tilanteen luonne tai kesto vaatii käyttämään kahta tai useampaa tulkkia. Tulkkeen tallentamisesta ja sen jatkokäytöstä sovitetaan etukäteen.

Kohta 9:

- **Tulkki valmistautuu huolellisesti ja ajoissa tehtäväänsä.**

Valmistautumisella tarkoitetaan sitä, että tulkki tutustuu tulkkausaiheeseen ja sen sanastoon molemmilla kielillä ja etsii käännösvastineet termeille. Etukäteisvalmistautuminen on erityisen tärkeää, jos kysymyksessä on erikoisala.

Jotta tulkin työn tavoite eli viestin välittäminen onnistuu ja kielellinen tasa-arvo toteutuu, tulkin on valmistauduttava tulkkaukseen etukäteen. Hänen on ennen tulkkausta tiedettävä tulkkauksen aihe, tarkka aika ja paikka, tilaaja ja tulkkauksipalvelun käyttäjä (jos eri kuin tilaaja) ja heidän yhteystietonsa, jotta hän tarvittaessa voi ottaa yhteyttä saadakseen lisätietoja. On toimeksiantajien ja asiakkaiden edun (L 812 1 luku 1§ - ks. liite) mukaista, että tulkki valmistautuu tulkkaukseen. Tulkkille on toimitettava mahdollisimman paljon tietoa ja materiaalia tulkkauksen aiheesta. Aineiston toimittamisen aikataulusta tulkin tulee sopia yhdessä toimeksiantajan kanssa. Kunnollinen valmistautuminen varmistaa osaltaan laadukkaan tulkkauksen.

Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän ei voi valmistautua sen vaatimalla tavalla. Tällaisessa tapauksessa kieltäytyminen tulkkauksesta osoittaa, että tulkki tietää omat rajansa. Hän ottaa vastaan vain tehtävän, josta hän selviytyy siten, että tulkin työn tavoite eli viestin välittäminen toteutuu asianmukaisesti.

Jos tulkki ei ole materiaalin puuttumisen vuoksi voinut valmistautua tulkkaukseen etukäteen, hänellä on oikeus perehtyä asiaan ja tarvittaessa terminologiaan toimeksiannon aikana, mikä pidentää tulkkaustoimeksiannon kestoja.

Tulkki voi etsiä lisätietoja myös virastojen esitteistä, Internetistä, valmiista sanastoista ja oikeuden asiakirjoista.

Kohta 10.

- **Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.**

Tulkin tehtävä on välittää kielelliset sekä kulttuurisidonnaiset ei-kielelliset viestit mahdollisimman kattavasti ja sisällöllisesti muuttumattomina. Mikäli tulkki ei löydä vastinetta esim. sananlaskuille, puheenparille, harvinaisille termeille ja lyhennyksille tai niillä ei kohdekielellä ole vastinetta, tulkki pyytää puhujaa selvittämään sanomaansa ja informoi siitä kuulijaa. Tulkki ei kuitenkaan selitä asioita oma-aloitteisesti kummankaan tulkattavan kielen edustajan puolesta.

Tulkki sopii ennen tulkkauksen alkamista osanottajien kanssa siitä, että he puhuvat vuoron perään ja jaksottavat puheensa niin, että tulkki pystyy kattavaan tulkkaukseen. Tulkin tulee keskeyttää puhuja saadak-

seen tulkkausvuoron, jos viestin välittämisen tarkkuus kärsii puheen-
vuorojen pituuden tai päällekkäisyyksien vuoksi.

Kohta 11.

- **Tulkki pysyttelee puolueettomana ja ulkopuolisena eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.**

Tulkin on toimittava toimeksiantoa vastaanottaessaan, sen aikana ja sen jälkeen puolueettomasti saavuttaakseen hyvän luottamussuhteen tulkattaviinsa.

Tulkin puolueettomuudella tarkoitetaan sitä, että hänen henkilökoh-
taiset mielipiteensä tai asenteensa eivät vaikuta hänen työnsä laatuun.
Jos tulkkaustilanteessa esiin tulleet asiat ovat tulkin oman etiikan tai
moraalin vastaisia, tulkki ei näytä sitä eleillään, äänensävyllään tai sa-
navalainnoillaan.

Jos tulkki etukäteen tietää, ettei hän pysty tulkkaustilanteessa ole-
maan aiheen tai tulkattavien suhteen puolueeton ja ulkopuolinen,
hänen tulee kieltäytyä vastaanottamasta tulkkausta. Esimerkiksi jos
tulkkauksen aihe synnyttää tulkissa niin syviä vihan, inhon, empatian
yms. tunteita, että ne heijastuisivat hänen tulkkaukseensa, tulkin tulee
kieltäytyä vastaanottamasta toimeksiantoa tai keskeyttää jo aloittaman-
sa työtehtävä. Tulkki toimii tulkkaustilanteessa viestin välittäjänä eikä
ota kantaa käsiteltävään asiaan tai aiheeseen. Tulkki on kuitenkin yksi
viestintätilanteen osapuolista, joten hänen läsnäolonsa vaikuttaa tilan-
teeseen.

Kohta 12:

- **Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä.**

Tulkin vastuulla on välittää viesti. Tulkki ei anna tulkattaville neuvoja
tai ohjausta asian hoitamisessa.

Kohta 13.

- **Tulkki ei toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan mitään muuta kuin tulkkaustehtäviä.**

Tulkin tehtävä tulkkaustilanteessa on viestin välittäminen, jotta tul-
kattavien välinen kielellinen tasa-arvo toteutuu. Tulkin tehtäviin ei kuu-
lu esim. tulkattavien kuljetus tai saattaminen tai lomakkeiden täyttö.
Kirjallisista töistä kuten käännöksistä tulee aina sopia erikseen (ks. suo-
situkset liite).

Tulkki välittää viestejä vain tulkkaustilanteessa; hän ei keskustele esil-
le tulleista asioista tulkkaustilanteen ulkopuolella.

Kohta 14.

- **Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden.**

Tulkki selvittää etukäteen tulkkaustilanteen luonteen, jotta hän voi
sovittaa esiintymisensä ja pukeutumisensa siihen sopivaksi.

Erlaiset tulkkaustilanteet vaativat erilaista käyttäytymistä. Tulkki sovitaa käytöksensä tilanteessa läsnä olevien kulttuuriin sopivaksi. Tulkin käytös ei saa haitata tilanteen sujuvuutta; joustavuus ja tilannetaju ovat tarpeen.

Tulkki ottaa pukeutumisessaan huomioon kulttuuriset näkökohdat sekä muut olosuhteet (esim. sää ulkona tapahtuvissa tulkkauksissa). Tulkin pukeutumisen tulee myös olla tilanteen mukaista siten, ettei se kiinnitä ylimääräistä huomiota.

Kohta 15.

- **Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.**

Tulkin ammattitaitoon kuuluu hyvän kieli- ja tulkkaustaidon ohella tulkkaustekniikan hallinta ja laaja yleissivistys. Tulkin on ylläpidettävä ja kehitettävä näitä taitoja aktiivisesti.

Kielet muuttuvat ja kehittyvät yhteiskunnallisten muutosten myötä. Tulkki kehittää kielitaitoaan seuraamalla työkieltensä tiedotusvälineitä ja kulttuurielämää sekä osallistuu työkieliinsä liittyvään koulutukseen. Hän tekee myös jatkuvasti sanastotyötä (mm. uudet termit ja niiden vastineet).

Tulkki kehittää tulkkaustaitoaan osallistumalla tulkeille järjestettävään koulutukseen. Tulkkaustaitoa voi myös kehittää itsenäisesti (tai yhdessä kollegoiden kanssa) tarkastelemalla omaa suoritusta esimerkiksi saadun palautteen avulla.

Tulkki tunnistaa myös omat henkilökohtaiset rajansa. Hän huolehtii psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnistaan työkykynsä ylläpitämiseksi ja työnsä laadun varmistamiseksi.

LAINSÄÄDÄNTÖ

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

1 luku 10§

Tulkin ja kääntäjän käyttö

Tämän lain mukaisen hallinto- ja muutoksenhakuasian käsittelyssä on oikeus käyttää tulkkia. Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta 203 §:n mukaisesti. Ulkomaalainen voi hallintoasiassa tai muutoksenhakuasiassa käyttää tulkkia tai kääntäjää tämän lisäksi omalla kustannuksellaan.

Viranomaisen hankkimana tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua tai että asianosaisen turvallisuus saattaa vaarantua.

Tulkin salassapitovelvollisuudesta säädetään erikseen.

14 luku 203§

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta tai kääntämisestä, jos ulkomaalainen ei osaa kielilain (423/2003) mukaan viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi:

- 1) turvapaikkamenettelyssä käsiteltävässä asiassa;
- 2) käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa asiassa; taikka
- 3) asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta.

Viranomaisen voi asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

Hallintotuomioistuimen velvollisuudesta huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä säädetään hallintolainkäyttölaissa.

Viranomaisen tai tuomioistuimen velvollisuus huolehtia kääntämisestä tai tulkitsemisesta ei koske aineistoa, joka ei vaikuta asian käsittelyyn.

Asianosaisella on oikeus saada häntä koskevasta päätöksestä tieto äidinkielellään tai kielellä, jota hänen perustellusti voidaan olettaa ymmärtävän. Tieto päätöksestä annetaan tulkitsemalla tai kääntämällä.

Hallintolaki 6.6.2003/434

3 luku 13 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Asiamies tai avustaja ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle asian hoitamista varten uskomaa luottamuksellista tietoa.

Asiamiehen tai avustajan tehtävänsä hoitamista varten muutoin saamia tietoja koskevaan salassapitovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökiel-

toon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) silloinkin, kun tietoja on saatu muulta kuin asiaa käsittelevältä viranomaiselta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös asian käsittelyssä käytettävää tulkkiä ja kääntäjää. Sama koskee niin ikään muuta henkilöä, joka toimeksiannosta tai muutoin osallistuu päämiehen asian hoitamiseen.

5 luku 26 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos:

- 1) romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai
- 2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi.

Asia voidaan tulkata tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän.

Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomaisen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa. (...)

11 luku 65 §

Tulkin ja kääntäjän esteellisyys

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

11 luku 69 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586

14 luku 77 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa viranomaisessa kielilain (423/2003) mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi ja:

- 1) asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintolain 26 §:n 1 momentin tai muun säännöksen nojalla;
- 2) lainkäyttöasiaa käsittelevä viranomaisen toimii ensi asteena asiassa, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta; tai
- 3) henkilöä kuullaan suullisesti.

(6.6.2003/435)

Erytyisestä syystä viranomaisen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Viranomaisen on huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

Esitutkintalaki 30.4.1987/449

37 §

Kuulusteltavalla on esitutkinnassa oikeus käyttää omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia sen mukaan kuin kielilain (423/2003) 10 ja 18 §:ssä säädetään. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta tai valtion kustannuksella hankittava tulkki silloin, kun viranomaisen ei kielilain mukaan ole käytettävä epäillyn kieltä.

Oikeudesta käyttää saamen kieltä esitutkinnassa säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/1991).

Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä kuultavalla on esitutkinnassa oikeus maksuttomaan tulkkiin, jollei esitutkintaviranomainen itse huolehdi tulkkauksesta. Viranomaisen on viran puolesta huolehdittava tulkkaustarpeen täyttämisestä. Tulkkauksen on vastaavalla tavalla järjestettävä silloin, kun se kuultavan aisti- tai puhevian takia on tarpeen.

Kielilaki 6.6.2003/423

9 §

Muut kielet

Oikeudesta käyttää viranomaisissa muita kieliä kuin suomen, ruotsin ja saamen kieltä säädetään oikeudenkäyntiä, hallintomenettelyä ja hallintolainkäyttöä koskevassa lainsäädännössä, koulutusta koskevassa lainsäädännössä, terveydenhuolto- ja sosiaalilainsäädännössä sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

18 §

Oikeus tulkkaukseen

Jos jollakulla on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen kieli tai asian käsittelykieli on toinen, viranomaisen on järjestettävä maksuton tulkkauksen, jollei se itse huolehdi tulkkauksesta tai jollei 2 momentista muuta johdu. (...)

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 15.2.2002/116

Toimeentulon ja huolenpidon järjestäminen

11 §

Majoitus ja huolenpito

Ulkomaalaiselle järjestetään majoitus, täysi ylläpito, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turva säilöönottoyksikössä. (...)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621

6 luku 23 §

Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto

Viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii viranomaisessa taikka viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen perusteella annetusta luvasta muuta johdu. Vaitiolovelvollisuus on myös sillä, jolle viranomainen on ilmoittanut julkisuus- tai salassapito-olettaman sisältävän salassapitosäännöksen osoittamissa rajoissa tietoja, jotka ovat yleisöltä salassa pidettäviä. Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa ei saa ilmaista sivullisille asianosaisase- man perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asianosaista itseään. (23.6.2005/495)

Oikeusapulaki 5.4.2002/257

1 luku 4 §

Oikeusapuun kuuluvat etuudet

Oikeusavun myöntäminen vapauttaa edun saajan velvollisuudesta suorittaa:

(...) 2) palkkiota ja korvausta asian käsittelyssä tarvitsemastaan tulkkaus- ja käännösavusta; (...)

3 luku 18 §

Palkkioiden ja korvausten määrääminen

Tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa pääasian käsittelevä tuomioistu- in määrää yksityiselle avustajalle, todistajalle ja, jollei oikeusavun saa- jalla jo muuten ole lain mukaan oikeutta maksuttomaan tulkkaukseen, tulkille valtion varoista maksettavan palkkion ja korvauksen sekä oikeus- apua saaneelle maksettavat korvaukset. (19.12.2008/927) (...)

Oikeusaputoimisto määrää avustajalle ja tulkille maksettavan palkki- on ja korvauksen asioissa, joita ei käsitellä tuomioistuimessa.

**Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja
turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493**

4 luku

*Turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanotto
(15.2.2002/118)*

19 § (27.5.2005/362)

Vastaanoton sisältö

Turvapaikanhakijoiden vastaanottona ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottona järjestetään majoitus, toimeentulotuki, välttämättömät sosiaali- ja terveystalvet, tulkkitalvet ja muu välttämätön perustalvetiden turvaaminen. Lisäksi voidaan järjestää työ- ja opintotoimintaa.

